

Ellátás válságban

Az ukrajnai menekültek szexuális és reprodukzív egészségének és jogainak biztosítása terén tapasztalható mulasztások Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában

@2023

A.L.E.G. (Románia)

Center for Reproductive Rights (nemzetközi)

EMMA Egyesület (Magyarország)

E-Romnja (Románia)

FEDERA Női és Családtervezési Alapítvány (Lengyelország)

Feminoteka Alapítvány (Lengyelország)

Freedom of Choice (Szlovákia)

FILIA Központ (Románia)

Független Szülésznők Szövetsége (Románia)

Kérjük, vegye fel a kapcsolatot a Center for Reproductive Rights szervezettel, ha a kiadvány bármely részét fel kívánja használni, át kívánja dolgozni vagy le kívánja fordítani.

A jelentéshez végzett kutatás egy részét pénzügyileg támogatta az UNFPA Kelet-Európai és Közép-Ázsiai Regionális Irodája. A publikációban kifejtett nézetek a szerzőké, és nem feltétlenül tükrözik az UNFPA, az Egyesült Nemzetek Szervezete vagy annak bármely kapcsolódó szervezetének álláspontját.

Center for Reproductive Rights

16, Rue du Mont-Blanc

1201 Geneva

Switzerland

+41 22 552 16 90

www.reproductiverights.org

Geneva@reprorights.org

CENTER *for*
REPRODUCTIVE
RIGHTS

femin^o
-teka

Tartalom

Vezetői összefoglaló	5
Jogi és politikai akadályok	13
A lengyel abortusztilalom hatása	17
Pénzügyi akadályok	25
Információs és nyelvi akadályok	35
Gyenge minőségű ellátás és megkülönböztetés	41
A nemi alapú erőszakkal kapcsolatos elégtelen támogatások és szolgáltatások	53
Emberi jogi aktivisták válságban	61
Ajánlások	79
▪ Ajánlások az Európai Unió számára	79
▪ Ajánlások humanitárius szereplők és adományozók számára	81
▪ Ajánlások Magyarország kormánya számára	82
▪ Ajánlások Lengyelország kormánya számára	84
▪ Ajánlások Románia kormánya számára	86
▪ Ajánlások Szlovákia kormánya számára	88
Szervezeteink	90
Tényfeltárás módszertana	91

Photo credit: Jozef Polc

„Nem csak ismeretlen emberek vagyunk, akik elsétálnak az utcán - élünk, és vannak értékeink... Ezt jelenti embernek lenni.”

Anna* Ukrajnából, most Lengyelországban él

Vezetői összefoglaló

Az Orosz Föderáció 2022 februárjában teljes körű inváziót indított Ukrajna ellen, amely továbbra is pusztító következményekkel jár az ukrán népre nézve. Számos atrocitás, a civilek és a polgári infrastruktúra elleni támadás és az emberi jogok megsértése zajlik, beleértve a nemi alapú bűncselekményeket és a konfliktussal összefüggő szexuális erőszakot is.

Az invázió kezdete óta emberek milliói lépték át az ukrán határt az Európai Unió felé. Menedéket, biztonságot és védelmet keresve sokan először Magyarországra, Lengyelországba, Romániába és Szlovákiába érkeznek. A legtöbbjük nő és gyermek.

A helyi lakosság, a civil társadalom és az önkéntesek Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában a válság kezdetétől fogva példátlan szolidaritással reagáltak. A közösségek jelentős erőforrásokat mozgósítottak, és habár nem tökéletesen, de komoly erőfeszítéseket tettek az Ukrajnából érkező menekültek azonnali és hosszú távú szükségleteinek és körülményeinek kielégítésére.

Magyarország, Lengyelország, Románia és Szlovákia azonban a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató

szolgáltatások tekintetében az egyik legnagyobb kihívást jelentő helyzetben van Európában. A nemzeti kormányok évtizedes mulasztásai az ellátás és támogatás ezen formáinak finanszírozása és előtérbe helyezése terén, a korlátozó és nem egyértelmű jogi és politikai keretszabályokkal, valamint a szexuális és reprodukív jogok folyamatos megbélyegzésével és visszaszorításával együtt nagymértékben korlátozzák a jó minőségű ellátáshoz való hozzáférést.

Miközben nők és lányok milliói érkeztek Ukrajnából Magyarországra, Lengyelországba, Romániába és Szlovákiába, komoly aggodalmak merültek fel azzal kapcsolatban, hogy képesek-e igénybe venni az alapvető egészségügyi ellátást, szolgáltatásokat és támogatásokat. Világossá vált, hogy az alapvető jogok Ukrajnán belüli megsértését az országon kívüli jogsérelmek tetézik. Különösen aggasztó az olyan menekültek helyzete, akik Ukrajnában a konfliktushoz kapcsolódó szexuális és nemi alapú erőszakot szenvedtek el, beleértve a nemi erőszakot és más nemi alapú bűncselekményeket.

2022 júliusa és 2023 áprilisa között szervezeteink mélyreható, több országra kiterjedő tényfeltárást végeztek, hogy megvizsgálják, milyen hiányosságok és akadályok vannak a szexuális és reprodukív

egészségügyi ellátáshoz és a nemi alapú erőszakot túlélőket támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén, amelyekkel az Ukrajnából érkező menekültek a már említett országokban szembesülnek. Kilenc hónap alatt a négy országban, több mint 80 szakértővel, szakmai szereplővel és ukrainai menekülttel készített félig strukturált interjúkból gyűjtöttük össze az információkat.

KOMOLY KORLÁTOK

Eredményeink azt mutatják, hogy a menekültek ellátáshoz és támogatáshoz való hozzáférést egy sor kiterjedt és egymásba ágyazódó akadály hátráltatja.

Habár a négy ország között fellelhetőek különbségek az akadályok súlyosságának és mértékének tekintetében, minden esetben számos, már meglévő korlátozás, megszorítás és hiányosság nehezíti az Ukrajnából érkező, szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogatáshoz hozzáférést kereső menekültek szükségleteit. Ezeket a korlátokat számos olyan jelentős tényező súlyosbítja, amelyek a menekültekre és az aktív harcok és a konfliktushoz kapcsolódó atrocitások elől menekülő nők helyzetére jellemzőek.

Jogi korlátok: Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában korlátozó törvények és jogszabályok nehezítik az abortuszhoz való hozzáférést és a sürgősségi fogamzásgátlást, ami jelentős problémát okoz a

„Azt mondják a nők, hogy nem hisznek abban, hogy sikerül, nem hiszik, hogy meg fogják kapni a védelmet és gondoskodást.”

Anastasiia Podorozhnia, Martynka, lengyelországi ukrán szervezet

menekülteknek az ezen szolgáltatások elérhetőségét tekintve. Lengyelországban az abortusz majdnem teljes tilalma súlyos következményekkel jár a menekültek abortuszhoz való hozzáférése nézve. A gyógyszeres abortusz Magyarországon és Szlovákiában is illegális, illetve egy sor eljárási követelmény késlelteti és akadályozza az ellátáshoz való hozzájutást. Mindhárom országban szinte lehetetlen a szexuális egészségvédelmi és reprodukív egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés a szülő vagy gondviselő beleegyezése nélkül azoknak a tizenhét év alatti kamaszoknak, akik egyedül jöttek el Ukrajnából.

Pénzügyi akadályok: A költség- és pénzügyi korlátok miatt mindegyik országban jellemző, hogy a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás egyes formái az EU átmeneti védelemről szóló irányelvnek és a nemzeti végrehajtási jogszabályoknak az alkalmazása ellenére is elérhetetlenek sok ukrán menekült számára. A szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás bizonyos formái mind az állami, mind a magán egészségügyi intézményekben zsebből történő fizetést igényelnek. Számos akadály nehezíti a szakellátáshoz való időben történő hozzáférést az állami egészségügyi rendszeren keresztül, és sok menekült nem engedheti meg magának a magánellátás költségeit.

Információs akadályok: Az információs hiányosságok és a nyelvi akadályok mind a négy országban továbbra is jelentős kihívást jelentenek azon menekültek számára, akiknek szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra és/vagy nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogatásra

van szükségük. Továbbra is feltűnően kevés az ukrán, orosz és angol nyelvű, világos és hozzáférhető információ a nyilvánosság számára az ilyen ellátásra és támogatásra való jogosultságról és annak elérhetőségéről. A hatékony, de nem hivatalos terjesztési csatornákat gyakran nem használják fel a meglévő információk továbbítására, és a kulcsfontosságú egészségügyi intézményekben, szociális szektorban és közigazgatási környezetben folyamatosan hiányoznak a szakképzett tolmácsok.

Rossz minőségű ellátás, megfélemlítés és diszkrimináció: Sok ukrán menekült átlag alatti minőségű ellátásban részesül a szexuális egészségvédelem és a reprodukív egészségügy területén, és egészségkárosító késedelmekkel, a szolgáltatásnyújtás hiányosságaival vagy diszkriminációval találkozik az egészségügyi intézményekben. Az ellátás minőségének ezen hiányosságait a jogi korlátok, költségkorlátok és a tájékoztatás hiányosságai, illetve az elavult ellátási normák és az egészségügyi rendszer gyengeségei okozzák. A szexuális és reprodukív egészséggel és jogokkal, valamint a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos megfélemlítés szintén jelentős hatással van az egyes menekültek ellátására, és a káros sztereotípiák és társadalmi-nemi normák is meghatározzák az egyedül utazó nők, a serdülők és az LBMTQ+ menekültek egészségügyi ellátásra vonatkozó tapasztalatait. Mindezt súlyosbítják a szexuális és reprodukív jogok, valamint a nemek közötti egyenlőség elleni növekvő ellenérzések és támadások mind a négy országban.

Elégtelen szolgáltatások és protokollok a nemi alapú erőszakkal kapcsolatban: Az Ukrajnában nemi alapú erőszakot túlélők számára elérhető szolgáltatások és támogatások szintje a négy ország egyikében sem megfelelő. Bár történtek erőfeszítések a hiányosságok orvoslására, továbbra is hiányoznak a speciális és átfogó szolgáltatások és a szakmaközi koordináció, valamint a megfelelő klinikai és igazságügyi beavatkozásokat és válaszokat biztosító alapvető eljárások, irányelvek és képzések, különösen a szexuális erőszak esetében.

Kihívások és fenyegetések az emberijog-védőkre nézve: A teljes körű inváziót követően az emberijog-védőkre, illetve a szexuális és reprodukatív egészség és jogok, a nemi alapú erőszak, a nők jogai és az LMBTQ+ jogok területén működő nemzeti civil társadalmi szervezetek azonnal megmozdultak, hogy reagáljanak az Ukrajnából érkező menekültek szexuális és reprodukatív egészséggel és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos szükségleteire. Több mint egy év elteltével továbbra is ők nyújtanak közvetlen segítséget azoknak az ukrán nőknek és lányoknak, akiknek az ellátás és támogatás ezen formáira van szükségük. Azonban annak ellenére, hogy folyamatosan végzik munkájukat e segítségnyújtás biztosítása és bővítése érdekében, sokuknak számos mélyen gyökerező kihívással és a rideg valósággal kell megküzdeniük, beleértve a súlyos fenyegetéseket, megfélemlítést és zaklatást, valamint a pénzügyi és működési bizonytalanságot és kilátástalanságot.

„A szükséges gyógyszereket Ukrajnából rendelem, mert úgy gyorsabb és jobb... és a barátaim Ukrajnába járnak... nőgyógyászhoz. És ha szükségem lenne rá, én magam is Ukrajnába mennék, mert ott minden egyértelmű.”

Anna* Ukrajnából, most Lengyelországban él

KÁROS HATÁS

E korlátok miatt sok ukrán menekült számára továbbra is nagyon nehéz megfizethető, jó minőségű szexuális egészségvédelmi és reprodukív egészségügyi ellátáshoz és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokhoz jutni Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában. Jelentős nehézségekkel kell szembenézniük, amikor ellátást keresnek, s a megkapott ellátás pedig sok esetben nem megfelelő minőségű, egészségkárosító késedelmekkel, pénzügyi teherrel, szorongással és félelemmel járhat.

1. Nők ideiglenesen visszautaznak Ukrajnába, hogy szexuális egészségvédelmi és reprodukív egészségügyi ellátást kérjenek.

A magyarországi, lengyelországi, romániai és szlovákiai ellátáshoz vezető utak nehézségei miatt sok nő, aki az elmúlt tizenöt hónapban az Európai Unió határait átlépve biztonságot és menedéket keresett az aktív harcok veszélyei elől, most úgy érzi, hogy nincs más választása, mint ideiglenesen visszatérni Ukrajnába, ha szexuális egészségvédelmi és reprodukív egészségügyi ellátásra van szüksége. Bár nem léteznek mennyiségi adatok az Ukrajnába ellátásért visszatérő nők számáról és mértékéről, tényfeltáró kutatásunk eredményei arra utalnak, hogy ez gyakori jelenség. Mind a négy országban több interjúalany is hangsúlyozta, hogy sok nő ehhez a megoldáshoz folyamodik, hogy megkerülje a fogadó országban tapasztalható hozzáférési akadályokat és az ellátás minőségének hiányosságait. Bár az ukrán ellátási utak ismerősek a menekültek

számára, az Ukrajnába való utazás költséges és kockázatos lehet, és jelentős stresszt és szorongást okozhat, különösen, ha sürgős szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásról van szó.

2. A nők késedelmesen jutnak szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz.

A sürgősségi helyzeteken kívül a hozzáférési akadályok miatt sok nő hosszú időn keresztül halogatja az ellátást, ami végső soron az egészségét és jóllétét veszélyezteti. A stressz és a szorongás, a megaláztatás és a megkülönböztetés, amelyet sokan tapasztalnak, amikor Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában megpróbálnak eligazodni az ellátási utakon, azt jelenti, hogy az Ukrajnából érkező menekültek rendszeresen a lehető leghosszabb ideig elhalasztják az ellátás igénybevételét. Mások a biztonsági szempontok, a családi gondozás terhei és pénzügyi megfontolások miatt hosszabb időre elhalasztják az Ukrajnába való visszautazást, hogy egészségügyi ellátást keressenek. Ezek a késedelmek azt jelentik, hogy gyakran csak akkor keresnek orvosi ellátást, amikor az ügy sürgőssé válik, és az egészségük közvetlen veszélybe kerül.

3. Lengyelországban és Magyarországon a nők a legális útvonalakon kívül végeztenek abortuszt.

Ha nem tudnak visszautazni Ukrajnába abortuszellátásért, sok Lengyelországban és Magyarországon élő nő kénytelen a legális útvonalakon kívüli ellátást igénybe venni: az Európa más részein működő civil szervezetek által kínált

telemedicinális szolgáltatásokból online rendelnek abortuszgyógyszert, vagy más európai országokba utaznak ellátásért. Ez különösen Lengyelországban gyakori. Erre kényszerül néhány menekült Magyarországon és esetenként Szlovákiában is, ahol az abortusz a gyakorlatban nehezen hozzáférhető, és ahol csak műtéti abortuszt végeznek. Az abortuszhoz való hozzáférés ilyen módon jelentős félelmet és aggodalmat kelt a menekültekben.

4. A nemi alapú erőszak túlélői gyakran alapvető szolgáltatások és támogatás nélkül maradnak

A nemi alapú erőszakkal kapcsolatos szolgáltatások és a rendelkezésre álló támogatás szintjének jelentős hiányosságai, valamint az, hogy sok menekült vonakodik segítséget kérni vagy jelenteni az erőszakos eseteket, azt jelenti, hogy sok túlélő nem jut hozzá a szükséges ellátás formáihoz, beleértve a jó minőségű pszichoszociális támogatást, az egészségügyi ellátást, a biztonságos lakhatást és a jogi segítségnyújtást. A civil társadalmi szervezetek és a humanitárius ügynökségek által az elmúlt évben tett összehangolt erőfeszítések ellenére a valóság az, hogy az Ukrajnából érkező erőszak-túlélők még mindig kiesnek a rostán, és egyedül kell megbirkózniuk a traumával, az egészségügyi problémákkal és az erőszak egyéb következményeivel.

5. A menekültek egyes csoportjai különösen erős akadályokkal és interszekcionális diszkriminációval szembesülnek.

„Minden nő, akit ismerek... próbál Ukrajnában ellátást kapni, ha van esélye odautazni. De ez nem mindig lehetséges, így csak várnak, míg utazni tudnak.”

Nataliya* Ukrajnából, most Szlovákiában él

„Nem érzik magukat... biztonságban, és az egészségügyi rendszer részének. Nem érzik, hogy az állam törődne velük, vagy hogy biztonságban lennének.”

Irina Mateescu, Független Szülésznők Szövetsége, Románia

A menekültek bizonyos csoportjai ki vannak téve az interszekcionális diszkrimináció és a különösen súlyos hozzáférési akadályok kockázatának, amikor szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokat szeretnének igénybe venni. Különösen a roma nők és az LMBTQ+ menekültek szembesülnek a rasszizmus és a megkülönböztetés aggasztó szintjével, és esetenként az ellátás számukra gyakran teljesen elérhetetlen vagy nem megfelelő minőségű.

6. Ha mégis megkapják az ellátást, az gyakran csak a civil szervezetek és az emberjogi aktivisták segítségével történik.

Ahol a menekültek ellátást és támogatást kapnak, az gyakran a nemzeti civil társadalmi szervezetek erőfeszítéseinek köszönhető, amelyek fáradhatatlanul dolgoznak a menekültek szükségleteinek kielégítésén és a hozzáférési korlátok leküzdésén. Az inváziót követően az emberi jogokkal, a szexuális és reprodukív egészséggel és jogokkal, a nemi alapú erőszakkal, a nők jogaival és az LMBTQ+ jogokkal foglalkozó szervezetek és aktivisták azonnal megmozdultak, hogy reagáljanak az Ukrajnából érkező menekültek szexuális és reprodukív egészséggel és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogatási igényeire. Több mint egy év elteltével továbbra is ők a legfőbb információforrás és segítség azoknak az ukrán nőknek és lányoknak, akiknek az ellátás és támogatás ezen formáira van szükségük.

Photo credit: Center for Reproductive Rights

„A nők össze
vannak zavarodva,
nem beszélik
a nyelvet...
visszautaznak
Ukrajna nyugati
részére, keresnek
egy ukrán orvost, és
ott az történik, amit
megszoktak.”

Yulia* Ukrajnából, most Romániában él

Jogi és politikai akadályok

Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában a törvények és jogszabályok többféleképpen is korlátozzák a hozzáférést az abortuszellátáshoz és a fogamzásgátláshoz, ami ellentétben van a nemzetközi emberi jogi normákkal, az Egészségügyi Világszervezet iránymutatásaival és a legmegfelelőbb klinikai gyakorlatokkal. A jogi és eljárási követelmények még a törvényes szolgáltatások esetén is hátráltatják és akadályozzák a hozzáférést a sürgős ellátáshoz. Mindegyik országban szűkültek a korábbi jogosultságok, mivel az elmúlt évtizedekben különböző súlyosságú, visszalépést jelentő akadályok emelkedtek törvényi szintre.

Ezek a szigorú jogi követelmények már jó ideje jelentős következményekkel járnak az egyes országokban élő nők és lányok számára is. Jelenleg pedig ezek a jogi és politikai akadályok a fontos és időérzékeny ellátást igénylő ukrain menekültekre vannak súlyos hatással.

Az interjúalanyok kifejtették, hogy az ukrain menekülteket gyakran megdöbbennek és összezavarják ezek a jogi és politikai korlátozások. Ukrajnában, ahol a gyógyszeres terhességmegszakítás és a modern fogamzásgátlók széles választéka engedélyezett és

„Számukra Lengyelország az Európai Unió kapuját jelentette, és nagyon nehezen értették meg, hogy az abortusz valójában elérhetetlen Lengyelországban, és hogy az egyéb reprodukív egészségügyi szolgáltatások, pl. a sürgősségi fogamzásgátlás, is rendkívül korlátozottak.”

Krystyna Kacpura, FEDERA Női és Családtervezési Alapítvány, Lengyelország

könnyen elérhető, nem léteznek ilyen jogi korlátozások az abortuszhoz és a sürgősségi fogamzásgátláshoz való hozzáférés terén.

- **Lengyelországban** az abortusz szinte minden esetben tiltott. Az abortusz csak szexuális erőszakot követően megengedett, vagy ha egy terhes nő élete vagy egészsége forog veszélyben. A gyakorlatban még ezekben a kivételes esetekben is rendkívül nehéz abortuszhoz jutni. Az Ukrajnából Lengyelországba menekülő nők és lányok így olyan környezetben találják magukat, ahol szinte lehetetlen törvényes úton abortuszellátást igénybe venni. A lengyel törvények előírják, hogy a nemi erőszak áldozatainak feljelentést kell tenniük a rendőrségen, és be kell szerezniük egy ügyészi igazolást, mielőtt abortuszellátásban részesülhetnének. Az adatok azt mutatják, hogy évről évre szinte egyetlen legális abortuszra sem kerül sor Lengyelországban.
- Bár **Magyarországon** és **Szlovákiában** legális az abortusz, a hozzáférést eljárási követelmények korlátozzák. Az abortusz mindkét országban a terhesség 12. hetéig kérhető, ezt követően csak kivételes okból végezhető el. A törvény azonban előírja, hogy a Magyarországon abortuszt kérő nők erősítsék meg, hogy válsághelyzetben vannak, és gyakran elfogult, kötelező tanácsadáson kell részt venniük, melynek célja lehet, hogy lebeszéljék őket az abortuszról. A törvények egy

„Visszamennek Ukrajnába, mert...egyszerűbb nekik hazamenni, és ott kérni a gyógyszert vagy abortusztablettát. A gyógyszeres terhességmegszakítás Magyarországon teljesen elérhetetlen...bár ezek a nők oda-vissza utazhatnak Ukrajna és Magyarország között, ez nem egy békés vagy normális út. Nagyon stresszes számukra.”

Anna Iványi, EMMA Egyesület, Magyarország

„Mindenki úgy oldja meg ezt a problémát, hogy Ukrajnába megy...abortuszért. Rengetegen tesznek így. Öt éve élek itt, és még mindig nem jártam itt nőgyógyásznál. Korábban évente jártam Ukrajnába, mert egyszerűbb volt. Nem tudom, most mit tegyek, találnom kell egy orvost, mert jelenleg nem olyan egyszerű Ukrajnába utazni.”

Maryna Milashchuk, SOS Ukrajina Sme Spolu, egy Szlovákiában működő ukrán szervezet

kötelező három napos várakozási időt is előírnak számukra. Szlovákiában egy kötelező bejelentési előírás hivatott eltántorítani a nőket az abortuszról, és nem orvosilag indokolt abortusz előtt egy kötelező 48 órás várakozási időszak van érvényben, így a nőknek többször is el kell látogatniuk az egészségügyi intézményekbe. Mindkét országban csak művi abortusz érhető el, gyógyszeres terhességmegszakítás nem.

- **Magyarország és Lengyelország** a két egyedüli EU-tagállam, mely tiltja a sürgősségi fogamzásgátlók vény nélküli értékesítését gyógyszertárakban. A sürgősségi fogamzásgátlás mindkét országban vényköteles, és csak egy orvos felkeresése után elérhető.
- **Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában** a törvények nem engedélyezik a 18 év alatti serdülők hozzáférését egészségügyi ellátáshoz, a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást is beleértve, egy szülő vagy gyám hozzájárulása nélkül. Egyes esetekben a szülőknek vagy gyámoknak jelen kell lenniük az orvosi vizsgálatok során. Bár a szülői beleegyezés bevett követelmény Európában, a norma az, hogy a 16. évüket betöltött serdülők esetében nincs szükség erre. Az Ukrajnából egyedül érkező serdülők esetében ezek a megkötések jelentősen korlátozzák lehetőségeiket arra, hogy sürgős és időérzékeny szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz jussanak, és rosszabb ellátást is eredményez.

„A csoportban gyakori kérdés, hogy aki megy Ukrajnába, és jön vissza, az tudna-e hozni gyógyszert. És mivel Ukrajnában vény nélkül kapható a gyógyszer, bárki megveheti.”

Maryna Milashuchuk, SOS Ukrajina Sme Spolu, egy Szlovákiában működő ukrán szervezet

„Megkeresett minket egy már nagykorú tizenéves lány, aki azt kérdezte, hol kaphat esemény utáni tablettát Lengyelországban, mert elment egy gyógyszertárba, de ott nagyon furcsán néztek rá, és számára ez váratlan volt.”

Anastasiia Podorozhnia, Martynka, egy Lengyelországban működő ukrán szervezet

„Mindenkinek tud a lengyelországi tilalomról. Mindenkinek ismeri a „tilalom” szót. Ezért... sok ukrán nő nem tudja, hogy lehetséges-e egyáltalán. Érdemesebb Ukrajnába menniük... mert ott minden jól ismert és világos.”

Anna* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él

A LENGYEL ABORTUSZTILALOM HATÁSA

A lengyelországi szinte teljes abortusztilalom nők generációinak egészségét és életét károsítja súlyosan. Évente nők ezrei kénytelenek Lengyelországból más európai országokba utazni abortuszellátásért. Az invázió előtt sok nő utazott ezért Lengyelországból Ukrajnába. További ezrek szereznek terhességmegszakító gyógyszert postai úton, más európai országokban található civil szervezetek által működtetett telegyógyászati szolgálatoktól. Ha Lengyelországban egy nő nem tud terhességmegszakító gyógyszerhez jutni, vagy külföldre utazni legális ellátásért, előfordulhat, hogy akarata ellenére kénytelen kihordani a gyermeket. A szinte teljes tilalom most a Lengyelországban élő vagy az országon átutazó ukrain menekülteknek okoz közvetlen károkat.

Döbbenet és hitetlenkedés: Interjúalanyok mesélték, hogy az inváziót követő hónapokban sok abortuszellátást igénylő ukrain menekültet megdöbbentette és megijesztette, amikor megtudta, hogy az abortusz gyakorlatilag illegális és elérhetetlen Lengyelországban. Sok esetben felfoghatatlan volt a menekültek számára, hogy egy egészségügyi ellátási forma, mely Ukrajnában legális és elérhető, tiltott lehet az EU-ban.

Félelem a teherbe eséstől: Az invázió kezdete után több mint egy évvel ma már úgy tűnik, hogy sok menekült rendelkezik általános információkkal a tilalomról. Az interjúalanyok kifejtették, hogy az információk szájról-szájra, illetve informális hálózatokon és a médián keresztül terjedve sokakhoz eljutottak. Ez azt eredményezte, hogy sok nő retteg a nem kívánt terhességtől, mert tudja, hogy Lengyelországban szinte lehetetlen lenne legális abortuszellátáshoz jutnia. Az is nyugtalanítja őket, hogy vetelés vagy a terhesség során felmerülő egyéb komplikáció esetén megkapnák-e az életmentő ellátást.

Utazás Ukrajnába: Sok, jelenleg Lengyelországban élő ukrainai menekült úgy érzi, hogy nincs más választása, mint ideiglenesen visszautazni Ukrajnába, ha abortuszellátásra van szüksége. Az ilyen utazás sürgőssége, valamint a biztonsági aggályok, pénzügyi korlátok, családgondozási és adminisztratív terhek jelentős szorongást és stresszt okozhatnak számukra, melyek súlyosbíthatják a háború és az otthonuk elhagyása miatt már fennálló szenvedést és traumát.

Hozzáférés abortuszhoz a törvényes utakon kívül:

Sok ukrainai nő kénytelen a törvényes utakon kívül igényelni abortuszellátást, Európa más részein működő civil szervezetek által kínált telegyógyászati szolgáltatásoktól. Itt civil szervezetektől és emberi jogi aktivistáktól kapott információkra támaszkodnak, és online rendelnek abortusztáblétát. Ezek a szolgáltatások már hosszú évek óta működnek,

A lengyel abortusztilalom

Lengyelországban az abortusz szinte minden esetben tiltott. Bár technikailag megengedett az abortusz, ha a terhesség szexuális erőszakból fakad, vagy ha egy nő élete vagy egészsége forog veszélyben, a gyakorlatban azonban még ezekben a kivételes esetekben is szinte lehetetlen abortuszhoz jutni. Ahhoz, hogy nemi erőszakot követően legálisan abortuszhoz jusson valaki - melyre egy 12 hetes időkorlát vonatkozik - a lengyel törvények előírják, hogy az áldozatnak feljelentést kell tennie a rendőrségen, és be kell szereznie egy ügyései igazolást is. A gyakorlatban még ebben az esetben is szinte elérhetetlen az abortusz.

A lengyel abortusztörvény évtizedek óta szűkíti a már korábban is korlátozott jogosultságokat, a törvényhozók pedig rendszeresen megpróbálják teljesen betiltani az abortuszt. 1993-ban a társadalmi vagy gazdasági okokból fakadó abortusz hosszú ideje fennálló jogszerűsége törölve lett a lengyel jogból. 2020-ban a ma már illegitim Alkotmánybíróság politikai indíttatású döntése egy új abortusztilalmat eredményezett a magzat súlyos vagy halálos károsodásának esetére.

A lengyel törvény nem azokat a nőket bünteti, akik illegális abortuszon esnek át, hanem azokat, akik segítenek nekik, az egészségügyi dolgozókat, barátokat és családtagokat is beleértve. Ez elrettentő hatással van az egészségügyi szakemberek munkájára, akik gyakran még azokban az esetekben is félnek és vonakodnak abortuszellátást nyújtani, ha az legális lenne. Az Alkotmánybíróság 2020-as határozata óta több nő is meghalt Lengyelországban azért, mert megtagadták tőle az életmentő ellátást vetelés vagy szülészeti vészhelyzet esetén.

2023-ban egy varsói kerületi bíróság elítélte az Abortusz Álomcsapat szervezetnél emberi jogi aktivistaként dolgozó Justyna Wydrzyńskát, mert segített egy nőnek terhességmegszakító gyógyszert szerezni. A nő végül nem tudta bevenni a gyógyszert. Ez volt az első ilyen ítélet az Európai Unióban.

Photo credit: NurPhoto SRL

„Mind rettegnek a teherbe eséstől... nem tudják, mitévők lennének...hiszen itt nincsenek opcióik. Rémisztő, hogy akár meg is halhatsz, és senki nem fog segíteni neked, ahogy a hírekben láthatjuk... az ukrán lányok ezért rettegnek a teherbe eséstől...Ezt senki sem kívánná másnak, még a legádázabb ellenségének sem.”

Olena* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él

Európa-szerte minőségi ellátást nyújtva a terhesség korai szakaszában abortuszellátást igénylő nőknek, akik számára a lakóhelyük szerinti országban az legálisan nem elérhető.

Az interjúalanyok kifejtették, hogy sok ukrain menekült számára az abortuszellátás legális csatornákon kívüli keresése jelentős szorongást és nyugtalanságot okoz. Bár a lengyel törvények nem büntetik az illegális abortuszon áteső nőket, ez nem közismert, és az, hogy illegális úton jutnak ellátáshoz egy olyan környezetben, ahol az abortusz általában büntetett és rendkívül megbélyegzett, félelmet és aggodalmat okoz. A menekülteket ráadásul a barátaikat, családtagjaikat, munkatársaikat és szállásadóikat érő jogi következmények is aggasztják, ha fény derül szerepükre, mivel az illegális abortuszhoz való segítségnyújtás büntetett Lengyelországban. Több menekült is szorongásról számolt be amiatt, hogy az Ukrajnában megszokott klinikai gyakorlattal ellentétben nem tudnak személyesen találkozni egy orvossal az abortusztabletta bevétele előtt.

Téves információk: Az abortusztilalom kontextusában a téves információk és a tájékoztatás hiányosságai jelentős szerepet játszanak a félelem és szorongás fokozásában. Az abortuszellátásra való jogosultságról és az ellátás legális csatornáiról nem könnyen érhetőek el hivatalos információk Lengyelországban, a hiányos és hibás információk gyakran jelentős zavart okoznak.

„Néha a 40-es éveik elején járó családos nők, gyerekekkel, sírtak a beszélgetések során, és elárulták, hogy megerőszkolták őket, de hozzátették, ‘kérem, ne mondja el senkinek, mert családom van, a férjem pedig harcol. Mi lenne, ha tetézném a gondjait? Mi lesz, ha hazajön a háborúból, és még egy gyereket talál?’... Amikor elmagyarázom nekik, hogy legálisan is hozzájuthatnak abortuszhoz Lengyelországban, ha feljelentést tesznek, és beszerzik az ügyész igazolását, azt felelik: ‘most az életem és a családom a legfontosabb nekem.’ Nem akarják jelenteni az ügyésznek vagy a rendőrségnek.”

Krystyna Kacpura, FEDERA Női és Családtervezési Alapítvány, Lengyelország

A menekültek néha rettegnek, hogy büntetőeljárás indulhat ellenük, ha abortusztablettát rendelnek, vagy külföldre utaznak abortuszellátásért. A tájékoztatás hiányosságai miatt gyakran az egészségügyi szakemberek sem kapnak következetes iránymutatást a lengyel abortusztörvény alkalmazásáról, és bár léteznek jogi kivételek, a jogi következményektől tartva sokszor még az ilyen kivételes esetekben sem hajlandóak beszélni az abortuszellátásról, vagy azt nyújtani.

Utazás az EU más tagállamába: A legtöbb menekült, aki letelepedett Lengyelországban, nagyon idegenkedik attól, hogy Európán belül máshová utazzon abortuszellátásért. Azonban rászorulhat erre, ha nincs lehetősége visszautazni Ukrajnába, ha letelt az abortusztabletta önálló alkalmazására javasolt időkeret, vagy a magzat súlyos vagy halálos károsodásának diagnózisa áll fenn. Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy az, hogy el kell hagyniuk Lengyelországot, és az EU más országába kell utazniuk abortuszellátásért, jelentős nehézséget és szenvedést okoz a menekültek számára.

„A nők beszélni akarnak egy orvossal, ha abortuszra van szükségük és nem értik, miért nincs mód erre, ami nagyon megijeszti őket.”

Anastasiia Podorozhnia, Martynka, egy Lengyelországban működő ukrán szervezet

„Mikortól követek el bűncselekményt? Ha engedem, hogy használja a wifimet? Vagy a címemet? Vagy ha elviszem a buszállomásra? Mikortól követek el bűncselekményt?”

Mara Clarke, Supporting Abortions for Everyone (S.A.F.E.)

SZEXUÁLIS ERŐSZAK

A háborúhoz kapcsolódó szexuális erőszak áldozatai számára, akik ezután Lengyelországban keresnek menedéket, vagy átutaznak az országon, a törvény súlyosan fokozza a kárt és tetézi a már elszenvedett jogsértéseket.

E nők közül sokak számára a nemi erőszakból eredő terhesség megtartásának gondolata elviselhetetlen; ám ahelyett, hogy szükség esetén biztosítanák a sürgősségi abortuszellátást, a lengyel törvények akadályozzák a hozzáférést. Bár szexuális erőszakból eredő terhesség esetén nem tiltott az abortusz Lengyelországban, e kivétel a gyakorlatban csak látszólagos. A lengyel törvény előírja, hogy az abortuszellátásban részesüléshez az áldozatoknak előzőleg feljelentést kell tenniük a rendőrségen, és be kell szerezniük egy ügyészi igazolást, mindezt a terhesség kezdetétől számított 12 héten belül.

Az ukrainai menekültekkel dolgozó interjúalanyok kiemelték, hogy azok a nők, akik a háborúval kapcsolatos szexuális erőszakot éltek át Ukrajnában, gyakran vonakodnak attól, hogy a legális lengyelországi abortuszellátásban való részesüléshez jelentsék az erőszakot. Ehelyett online vásárolnak abortusztáblétát, vagy külföldre utaznak ellátásért.

„Elmondjuk nekik, hogy a nemi erőszakot jelenthetik a rendőrségen, de ezt természetesen nem akarják megtenni. Ez könnyen érthető, mivel a nemi erőszakot nagy megpróbáltatás bizonyítani, az abortusz pedig sürgős.”

Ewa Zielińska, Women on Web

„Nem elég, hogy nem ismeri a nyelvet, a jogait, és a lengyel törvényeket... ha elmegy az orvoshoz, az indoklás nélkül elutasítja... majd egy ponton ráébred, hogy csak egy jogi kérdésről van szó.”

Maria* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él és egy ukrán civil szervezetnél dolgozik

Photo credit: Wiola Wiadereks

Photo credit: Konrad Zelazowski

Pénzügyi akadályok

A különböző pénzügyi akadályok továbbra is hátráltatják a menekültek hozzáférését a minőségi szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában. Bár a konkrét pénzügyi akadályok országonként eltérőek, hatásukat illetően mindegyik országból hallottunk aggályokat az interjúalanyoktól. A szexuális és reprodukív ellátás egyes formáit még a közegészségügyi rendszerben is saját zsebből kell fizetniük a menekülteknek, és sok menekült kénytelen drága magánegészségügyi szolgáltatókhoz fordulni, mert a közellátás nem elérhető, vagy neheztelt.

Ennek eredményeképpen számos menekült egyáltalán nem keres szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást - mert nem engedheti meg magának - vagy ideiglenesen visszatér Ukrajnába, mert úgy gondolja, hogy ott könnyebben hozzájut megfizethető ellátáshoz. Ha a menekülteknek sikerül támogatáshoz jutniuk civil szervezetektől, e szervezetek felbecsülhetetlen segítséget nyújtanak számukra a közegészségügyi rendszer kiismerésében, illetve sok esetben kifizetik a magánegészségügyi ellátás magasabb költségét.

„Azt mondta, azért ment vissza, mert ott olcsóbb. És nem csak olcsóbb... A minőség és az árak egyensúlyáról van szó, ami Ukrajnában kedvezőbb számukra.”

Tatiana Kolot Ukrajnából, jelenleg Romániában él, az A.L.E.G.-nél dolgozik

AZ INFORMÁCIÓ ÉS A POLITIKAI IRÁNYMUTATÁS HIÁNYOSSÁGAI

Az átmeneti védelemről szóló 2001-es európai uniós irányelv és az ukrajnai háború elől menekülőket illetően ezt aktiváló 2022-es tanácsi végrehajtási határozat előírják, hogy az Ukrajnából menekülőknél megfizethető orvosi ellátást kell biztosítani.

Az inváziót követő hónapokban Magyarország, Lengyelország, Románia és Szlovákia is nemzeti végrehajtási jogszabályt fogadott el az irányelv alkalmazására. Azonban a nemzeti alkalmazás hiányosságai és korlátozásai a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás egyes formáit illetően, valamint az irányelvből eredő kötelezettségek máig is tartó tisztázatlansága mind nemzeti, mind EU-s szinten, azt eredményezik, hogy sok menekült továbbra is pénzügyi akadályokkal néz szembe.

Az irányelv egy általános kötelezettséget ismertet az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosításáról, és leszögezi, hogy az magába foglalja „legalább a sürgősségi ellátást és a betegségek alapvető kezelését” (13.2 cikk). Az irányelv arról is rendelkezik, hogy a nemi erőszak és a szexuális erőszak egyéb formáinak áldozatai és a különleges szükségletekkel rendelkező más személyek esetében e kötelezettség minden „szükséges orvosi vagy egyéb segítségre is kiterjed” (13.4 cikk). Az Európai Bizottság azonban még nem adott ki iránymutatást e kötelezettségek tartalmáról a

„El akarok menni nőgyógyászhoz, de...nem tudom, hova menjek. Itt nincs ingyenes klinika és fogalmam sincs, hova menjek, vagy mennyibe kerül...Nagyon aggaszt az árák problémája. Tudod, szeretnénk a lehető legkevesebbet költeni, mert sokunknak nincs pénze vagy munkája.”

Alina * Ukrajnából, jelenleg Romániában él

„Pont a legsérülékenyebb nők vannak itt elvágva az ellátástól: azok, akik nem tudnak utazni, nincs pénzük, vagy nélkülözik az ismereteket.”

Irina Mateescu, Független Szülésznők Szövetsége, Románia

szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátás terén, és hogy mit kellene magukba foglalniuk az egészségügyi ellátás és segítség ezen kategóriáinak.

Ez is fontos hiányosságokhoz vezet a szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátás nemzeti szintű nyújtása terén, a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatai számára is.

Például:

- Bár a sürgősségi fogamzásgátlás egyértelműen a sürgősségi ellátás egy formája, Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában mindenki, akinek sürgősségi fogamzásgátlásra van szüksége - az ukrajnai menekülteket is beleértve - maga kell, hogy fedezze a fogamzásgátlás költségeit, így a sürgősségi fogamzásgátlást is. Szlovákiában a jogszabályok kifejezetten tiltják a fogamzásgátlás, mint a nemkívánatos terhesség elleni védekezés támogatását a nemzeti egészségbiztosítási rendszerek ártámogatási rendszereiben.
- Bár a nem orvosilag indokolt abortusz alapvető sürgősségi ellátás, Romániában és Szlovákiában annak, aki rászorul - az ukrajnai menekülteket is beleértve - magának kell fizetnie érte, és nem fedezik a visszatérítési és biztosítási rendszerek. Mindkét országban csak az „orvosi okokból” biztosított abortusz ingyenes.

- Szlovákiában a nemzeti végrehajtó jogszabályok csak a sürgős és szükséges egészségügyi ellátást biztosítják ingyenesen az átmeneti védelmet élvező menekülteknek. Annak megítélése, hogy a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás egyes formái, pl. a **terhesgondozás vagy egyéb preventív reprodukív ellátás**, ebbe a kategóriába tartoznak-e, az orvosok eseti alapon hozott döntésétől függ.

Még a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás azon formái esetében is, amelyekre a menekültek a nemzeti végrehajtó jogszabályok értelmében térítésmentesen jogosultak, a közkórházak üzemeltetői és az egészségügyi szolgáltatók számára kiadott egyértelmű hivatalos szakpolitikai dokumentumok hiánya sokakat összezavar annak kapcsán, hogy az ellátás mely formái lesznek megtérítve. A gyakorlatban a közegészségügyi intézmények elküldenek emiatt menekülteket, vagy előre kifizettetik velük a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást, miközben a nemzeti törvények értelmében térítésmentesen kellene azt biztosítani.

Magyarországon például, bár a rendeletek előírják, hogy az ukrainai menekültek számára térítésmentesen biztosított ellátások közé tartozik a terhesgondozás és az abortuszellátás is, a gyakorlatban számos szolgáltató nem tud ezekről az előírásokról, és rendszeresen a menekültekkel fizetteti ki az egészségügyi ellátás ezen formáit.

„A nők szégyellnek és félnek beszélni róla... nehéz pénzt találni abortuszra. Elképzelheted, hogy ha menekült vagy Ukrajnából, ahol az átlagfizetések jóval alacsonyabbak, mint Szlovákiában, ez hatalmas akadály. A gond az, hogy a nemzeti egészségbiztosítás nem fedezi.”

Adriana Mesochoritsová, Freedom of Choice, Szlovákia

SZEXUÁLIS ERŐSZAK TÚLÉLŐI

Az átmeneti védelemről szóló irányelv előírja, hogy a nemi erőszakot vagy a szexuális erőszak egyéb formáit elszenvedett ukrainai menekültek számára minden szükséges orvosi ellátást elérhetővé kell tenni. A valóságban azonban a szakpolitika hiányosságai és a fentebb jelzett gyakorlati kihívások együtt még a menekültek eme rendkívül kiszolgáltatott csoportja számára is megakadályozzák a hatékony hozzáférést.

A hozzáférés akadályait ráadásul a szexuális erőszaknak a nemzeti egészségügyi rendszereken belüli klinikai kezelésével kapcsolatos szilárd szakértelem, illetve az erőszak áldozatai számára tervezett klinikai környezetek, nemi erőszak krízisközpontok vagy „egyablakos” központok hiánya is súlyosbítják. Az egyes kulcsfontosságú beavatkozásokat - pl. a sürgősségi fogamzásgátlást és az abortuszellátást - érintő jogi akadályok és e szakértelem hiánya miatt az egészségügyi dolgozók és a köztisztviselők gyakran nem tudják, milyen ellátást vehetnek igénybe térítésmentesen a szexuális erőszakot elszenvedett ukrainai menekültek. Lengyelországban például, az egészségügyi dolgozók és az igazságszolgáltatási tisztviselők rendszeresen elmulasztják tájékoztatni az áldozatokat arról, hogy jogosultak ingyenes szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra, pl. tesztlésre HIV és egyéb szexuális úton terjedő betegségek kapcsán, illetve HIV megelőző kezelésre.

A KÖZELLÁTÁS HIÁNYOSSÁGAI

A jogalkotási és szakpolitikai hiányosságokon felül a menekültek számos további gyakorlati kihívással néznek szembe, amikor a közegészségügyi rendszerekben keresnek ellátást. Emiatt gyakran az egyetlen lehetőségük az ellátásra az, ha drága magánegészségügyi szolgáltatókhoz fordulnak. Ez különösen negatív hatással jár a kiszolgáltatott és kirekesztett csoportokba tartozó menekültekre, például a roma nőkre, akik sok esetben nem tudják megfizetni a magánegészségügyi szolgáltatásokat.

Bár a közegészségügyi rendszerekhez való hozzáférés ezen nehézségeinek okai országonként eltérőek, mind a négy országban jelentős aggályra adnak okot.

Például:

- **Romániában**, bár az előírások közvetlen hozzáférést biztosítanak a járóbeteg- és szakellátáshoz az ukrainai menekültek számára, háziorvosi beutaló nélkül, a tájékoztatási hibák és a visszatérítéssel kapcsolatos aggályok miatt nem minden kórházban érvényesül ez a szabály. Emiatt sok ukrainai menekült számára a háziorvosi regisztráció továbbra is fontos kapu a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz. Ennek ellenére a menekültek továbbra is széles körű nehézségekbe ütköznek, amikor megpróbálnak regisztrálni vagy időpontot kérni

egy házi orvosnál. A közegészségügyi rendszerben ezért rendkívül nehezen jutnak szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz, hacsak nem kérnek sürgősségi ellátást egy kórház sürgősségi osztályán.

- **Magyarországon és Lengyelországban** a hosszú közegészségügyi várólisták a szakellátás egyes formáira, köztük a reprodukív, illetve mentálhigiéniai ellátásra, jelentősen hátráltatják a hozzáférést az ilyen ellátáshoz. Amikor ukrainai menekülteknek sürgős ellátásra van szüksége, például ha szexuális erőszak áldozatai lettek, néha az egyetlen időbeni megoldás, ha jelentős költségeket felszámító magánegészségügyi szolgáltatókhoz fordulnak.
- **Szlovákiában** az egészségügyi szakemberek jóval magasabb arányú visszatérítést kapnak ugyanazon ellátásért a nemzeti egészségbiztosítással rendelkező személyek után, mint az állami hatóságoktól a nemzeti egészségbiztosítással még nem rendelkező felnőtt ukrainai menekültek után. Ez azt eredményezi, hogy az egészségügyi szakembereknek nem áll érdekében ellátni egyes menekülteket, az állami hatóságok által fizetett alacsony összeg pedig nem kompenzálja ténylegesen az egészségügyi ellátás biztosításához és az adminisztratív eljárások kezeléséhez szükséges időt. Bár egyesek nyújtanak ellátást,

Közösségi jog

2022. március 4-én az EU első ízben aktiválta az átmeneti védelemről szóló irányelvet, hogy védelmet biztosítson a háború elől menekülő ukrainaiak számára, és garantálja harmonizált jogaikat és jogosultságait az EU-ban, többek között az orvosi ellátással kapcsolatban. Az irányelv 13.2 cikke értelmében az EU tagállamai kötelesek megfelelő orvosi ellátást biztosítani a kedvezményezetteknek, beleértve legalább a sürgősségi ellátást és a betegségek alapvető kezelését.

Ezen felül az irányelv 13.4 cikke előírja a tagállamok számára, hogy a különleges igényekkel rendelkező egyének, köztük a nemi erőszak, vagy egyéb súlyos pszichológiai, fizikai vagy szexuális erőszak áldozatai számára biztosítsanak hozzáférést a szükséges orvosi ellátáshoz és egyéb segítségnyújtáshoz, a szakkezelést is beleértve. Az Európai Bizottság operatív iránymutatásokat adott ki az átmeneti védelemről szóló irányelv végrehajtásáról, de azok nem térnek ki az orvosi ellátáshoz és segítséghez kapcsolódó ezen jogosultságokra.

A bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló EU irányelv minimális normákat határoz meg a bűncselekmények, köztük a szexuális erőszak áldozatainak jogait, támogatását és védelmét illetően. Az irányelv 8. és 9. cikke előírja a tagállamok számára, hogy biztosítsanak hozzáférést a szexuális erőszak áldozatai számára különleges támogató szolgáltatásokhoz, köztük orvosi és pszichológiai ellátáshoz, egyéni igényeiknek és az elszenvedett sérülés mértékének megfelelően. A bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló EU irányelv szerint a tagállamoknak meg kell tenniük a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a szexuális erőszak áldozatai hozzáférjenek azonnali orvosi támogatáshoz és igazságügyi orvosi vizsgálathoz. Azt is kiköti, hogy a szexuális erőszak áldozatainak joga van a tájékoztatáshoz az elérhető orvosi és pszichológiai szolgáltatásokról. A tagállamok emellett kötelesek tájékoztatni az áldozatokat a nemzeti törvényük szerinti jogaikról és jogosultságaikról, az elérhető támogatásról, és hogy az hol érhető el, valamint alapvető információkat biztosítani az orvosi- és egyéb szakellátás elérhetőségéről.

„Az állam azt állította, hogy ingyenesen kezeli a menekülteket, de a gyakorlatban ez nem így van. Vagy legalábbis nem az ukrainai roma nők esetében, akikkel foglalkoztunk - számukra nagyon bonyolult volt a folyamat.”

Anca Georgiana Nica, E-Romnja, Románia

Photo credit: CinemaPhoto

mások egyszerűen megtagadják ezt, vagy magasabb díjakat számítanak fel közvetlenül a menekülteknek ahelyett, hogy visszatérítést igényelnének. Történtek reformok a gyermekek és serdülők ellátásáért járó visszatérítési ráták növelésére, de a felnőtt menekültek esetében ugyanez még függőben van.

A CIVIL TÁRSADALOM SEGÍTSÉGE

Ezen pénzügyi akadályok miatt gyakran civil szervezeteknek kell fedezniük az ukrainai menekültek szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásának költségeit, adományokból. Számos ilyen szervezet képviselője fejtette ki súlyos aggodalmát az adományozóktól erre kapott pénzügyi támogatás fenntarthatóságát és azt illetően, hogy meddig tudják még fizetni ezt az ellátást.

Amiatt is nyugtalanok, hogy az ukrainai menekültek által igényelt egészségügyi ellátások rendszeresen a magánszolgáltatók felé terelődnek, ezzel csökkentve a közegészségügyi rendszerrel szembeni elvárásokat és az az iránti igényt. Hangsúlyozták, hogy a nemzeti kormányok emiatt elkerülhetik a sürgősen esedékes intézkedéseket a közegészségügyi rendszerek megerősítésére és a régóta fennálló kihívások és hiányosságok kezelésére.

„A finanszírozási mechanizmus diszkriminatív. A szlovák betegek után kapott összeghez képest (kb. 25 euró egy preventív vizsgálatért) az ukrán betegek után kevesebb visszatérítést kapnak (7 eurót). Hát persze, hogy az orvosnak nem lesz érdeke egy ukránnak kedvezni, akit még csak nem is ért.”

Lucia Roussier, Equita, Szlovákia

Az interjúalanyok azt is kiemelték, hogy miközben a humanitárius források sok esetben fedezik az ukrainai menekültek magánegészségügyi ellátásának költségeit, e segítség gyakran nem elérhető a helyi lakosság számára, akik túlnyomórészt országuk közegészségügyi rendszerétől függenek. Az interjúalanyok aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy ez a megkülönböztetett bánásmód fokozni fogja az ukrainai menekültekkel szembeni ellenreakciókat, hiszen a helyi lakosságnak is szüksége van szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra, és sok olyan pénzügyi akadállyal küzd, mint a menekültek.

**„A menstruációs szegénység témája...már a kezdetektől tapasztaltuk, hogy az alapvető higiéniai cikkeket - tamponokat, betéteket, vagy a szoptató anyáknak szánt tamponokat - úgy vitték, mint a cukrot, mert ennyire alapvető dolgokra volt szükségük a nőknek...
Aggódok...hogy az egész szlovák társadalmat érintő problémáról van szó, hogy tényleg vannak itt akkora szegénységben élő nők, hogy még egy ilyen alapvető dologhoz sem tudnak méltóságukat megőrizve valahogy hozzájutni.”**

Zuzana Juráneková, IPčko, Szlovákia

Photo credit: Ukrinform

Információs és nyelvi akadályok

Mind a négy fogadó országban továbbra is hiányoznak a nyilvánosan elérhető és világos hivatalos információk a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos szolgáltatásokhoz kapcsolódó jogosultságokról. Nemcsak hogy ukránul, oroszul, roma nyelven és angolul nem érhetőek el információk, de sok esetben úgy tűnik, hogy még a fogadó ország saját nyelvén sem léteznek.

Ennek eredményeképpen a hivatalos weboldalakon, információs pontokon, szociális és lakhatási központokban és egészségügyi létesítményekben gyakran nem állnak rendelkezésre az alapvető információk a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátással és az áldozatokat támogató szolgáltatásokkal kapcsolatos jogosultságokról, és hogy azok miként érhetőek el. Az információk hiánya különösen jelentős a menekültek előtt álló egyéb súlyos akadályok fényében, mint a jogi és szabályozási korlátozások, a pénzügyi akadályok és a gyenge minőségű szolgáltatás. Ezek az akadályok még szükségesebbé teszik a világos és elérhető információkat arról, hogy milyen ellátás érhető el legálisan, hogyan tehető ez meg megfizethető

„Már nyolc hónapja vagyok itt, és még nem jártam orvosnál. Mert nem tudom, hogyan tegyem. Fel tudja ezt fogni?”

Anna* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él

csatornákon keresztül, illetve miként és hol lehet különleges támogató szolgáltatásokhoz jutni a nemi alapú erőszak kapcsán.

Még ahol létezik is útmutatás - például civil szervezetek vagy az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) humanitárius ügynökségei által készített anyagokban - az nem mindig jut el azokhoz, akiknek szükségük van rá, vagy nem igazodik a valódi igényeikhez, beleértve az írástudatlanság esetét. Az ukrán menekültek és önkéntesek kiemelték a menekültek által jellemzően használt informális információs csatornák, köztük a Facebook, Instagram és üzenetküldő alkalmazások fontosságát ezen információk terjesztésében. Az interjúalanyok hasonlóképpen hangsúlyozták az ukrán önkéntes hálózatokkal - mint a tájékoztatási és terjesztési erőfeszítések kulcsfontosságú partnereivel - folytatandó intenzív együttműködést és támogatásuk fontosságát.

TOLMÁCSOLÁSI HIÁNYOSSÁGOK

A tolmácshiány számos környezetben továbbra is súlyos kihívásokat okoz a nemi alapú erőszakot átélt vagy sürgős szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást igénylő ukrán női számára.

Sok kórházban és egészségügyi létesítményben még mindig hiányzik az alapvető tolmácsolási háttér. Több interjúalany is kiemelte, hogy kulcsfontosságú egészségügyi környezetekben a tolmácshiány továbbra is akadályozza a hozzáférést a minőségi

ellátáshoz, és súlyosan megterheli az egészségügyi dolgozókat, akiknek más módszereket kell találniuk a menekültekkel folytatott kommunikációra. Az ebből fakadó kommunikációs kihívások miatt a vészhelyzetek kivételével a menekültek feladják, hogy a közegészségügyi rendszerben próbáljanak meg ellátáshoz jutni.

A nemi alapú erőszak áldozatainak tolmácsolásában tapasztalattal rendelkező szaktolmácsok hiánya sokakat szintén súlyosan aggaszt.

Sürgős szükségletként jelölték meg a tolmácsok gyorsított képzését a szükséges képességek és tudás megszerzéséhez, különösen a szexuális erőszak áldozataival dolgozó tolmácsok számára. Az interjúalanyok általánosságban ismételt kiemelték, hogy az ellátást és segítséget kereső menekültek jellemzően azon szervezetekhez vagy szolgáltatókhoz fordulnak, melyek ukrán szakértőkkel vagy önkéntesekkel dolgoznak, és felvettek ukrán tolmácsokat. Emiatt számos nőjogi szervezet vett fel ukrán alkalmazottakat és önkénteseket, nyitott ukrán nyelvű segélyvonalakat, és biztosít egészségügyi tanácsadást és pszichoszociális támogatást ukránul. Ez közvetlenül fokozta a bizalmat, kényelmet és a kommunikáció egyszerűségének szintjeit. Az információkat fogadó és informális hálózatokon keresztül terjesztő ukrán önkéntesek és támogató csoportok összehangolt erőfeszítéseinek támogatását szintén létfontosságú lépésként emelték ki az interjúalanyok.

„Semmit nem tudtam, semmilyen információm nem volt erről és csak véletlenül akadtam rá egy Telegram csatornán az információra egy szervezetről, ami ilyen hozzáférést biztosít. Ennyi az egész - csak egy véletlen... Nem minden nő ilyen szerencsés.”

Galyna* Ukrajnából, jelenleg Romániában él

Photo credit: Center for Reproductive Rights

„Az Istennek nem tudtunk rájönni, hogyan működik ez a rendszer. Rákerestünk online, de az információk zöme románul volt. Egyedül nem tudtuk megérteni, és még most sem értjük. Igazából nem sok információ érhető el, pláne angolul... a Facebookon is feltettem kérdéseket, az ukrán csoportokban.”

Alina* Ukrajnából, jelenleg Romániában él

„Az információink többségét...Facebook csoportokból szerezzük... Néha a Telegramról. Először még az sem volt világos, mit fedez a biztosítás, és mit nem.”

Sofia* Ukrajnából, jelenleg Szlovákiában él

MINŐSÉGELLENŐRZÉS

A lefordított anyagok minőségével is vannak még problémák. Ahol léteznek fordítások, ott az információkat nem mindig anyanyelvi fordítók fordítják vagy ellenőrzik. Sok esetben szoftverrel készítenek fordításokat, utólagos minőség-ellenőrzés nélkül. Ez alapvető hibákhoz, emellett félreértésekhez vezet a menekültek körében, akik komoly személyes ügyekben keresnek megbízható információkat. Ezek a minőségi aggályok a hivatalos, illetve civil és egyéb forrásokból származó információk kapcsán is felmerültek.

A lefordított anyagok gyenge minőségéhez a menekültek előtt álló további nyelvi és tájékozódási akadályok társulnak, melyek miatt kevésbé érzik magukat kényelemben, amikor szolgáltatásokat vesznek igénybe és követik az ellátás útvonalait. Egy ukrain önkéntes szavaival: „ez a bizalomról szól.” Számos interjúalany adott hangot csalódottságának e problémát illetően, megjegyezve, hogy az ukrán nyelv sok anyanyelvi beszélője keres fizetett munkát, és tudná ellenőrizni az anyagokat, legalább az alapvető hibák kijavításához, sok esetben mégsem szervezik meg ezt. Hangsúlyozták, hogy nem szabad azt feltételezni, hogy a nemzeti nyelvek elég hasonlóak az ukránhoz ahhoz, hogy ne legyen szükség minőségellenőrzésre, különösen orvosi és jogi ügyekkel kapcsolatos információk esetén.

FÉLRETÁJÉKOZTATÁS

Ezen információs hiányosságok és nyelvi akadályok közepette az interjúalanyok az SRHR-ellenes információs források és a szándékos félretájékoztatás káros hatását is kiemelték. Szervezett SRHR-ellenes aktivisták weboldalakat hoztak létre, és ukrán nyelvű dezinformációs kampányokat folytattak a szexuális és reprodukció egészségügyi ellátás egyes formáiról, különösen az abortuszról. A széles körben hozzáférhető, tényeken alapuló információk hiányában a hamis információk ezen forrásai jelentős kárt okozhatnak az ellátást és támogatást kereső menekülteknek.

„Egy ukrán nő, aki méhen kívül volt várandós, elment egy állami szülészeti klinikára... És hogyan kommunikáltak vele?... Google fordítóval. Ezt a megoldást találták, hogy elmagyarázzák a vészhelyzetét.”

Irina Mateescu, Független Szülésznek Szövetsége,
Románia

„Voltak reproduktív szervi daganattal küzdő nők, és senkit nem találtunk, aki le tudta volna fordítani az orvosi papírjaikat. A fordítás nagyon drága és hosszú időt vesz igénybe; a nőnek rákkezeltésre volt szüksége, és mi a közösséghez fordultunk segítségért... hogy adományaikból lefordíttathassuk a papírokat, és odaadhassuk azokat az orvosnak.”

Ștefania Vintilă, egy romániai nyilvános menekültszálló koordinátora

Gyenge minőségű ellátás és megkülönböztetés

Az ellátás minőségi hiányosságai számos ukrainai menekült számára továbbra is a valóságot jelentik. Sok menekült részeseül nem megfelelő ellátásban vagy szembesül káros késedelmekkel az ellátáshoz való hozzáférésben vagy a megkülönböztetés és az előítélet különböző formáival a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás keretében. Egyes menekültek elmesélték, hogy hitetlenkedve tapasztalták a reprodukív egészségügyi ellátás alacsony színvonalát, azt, ahogy az egészségügyi szakemberek bántak velük, és hogy mekkora a különbség az ellátás minőségében az Ukrajnában elérhető szolgáltatásokhoz képest. Bár e hiányosságok jellege és okai országonként eltérőek, az interjúalanyok mind a négy országban aggályukat fejezték ki a menekültek számára elérhető ellátás minőségét illetően, és súlyos minőségi incidensekről számoltak be.

Az ukrainai menekültek előtt tornyosuló akadályok fényében ezek az aggályok bizonyos mértékig nem meglepőek. A szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás útvonalait az ellátáshoz való hozzáférés

„Sokkos állapotba került, hogy másfél napra elválasztották a babájától. Azt hitte, hogy meghalt a baba. Ezt mondta nekünk: ‘Őszintén azt gondoltam, hogy meghalt.’ ”

Irina Mateescu, Független Szülésznők Szövetsége, Románia

jogi és politikai korlátozásai természetüknél fogva veszélyeztetik, az ellátás nyújtását pedig információs hiányosságok, nyelvi akadályok, pénzügyi korlátok és költségmegtartások gyengítik. A menekültek azonban nem csupán a hozzáférés korlátai miatt részesülnek nem megfelelő minőségű ellátásban. E korlátokon felül az ellátás idejétmúlt normáival és káros sztereotípiáival, az egészségügyi rendszer hiányosságaival, megkülönböztetéssel és elfogultsággal is szembe kell nézniük, melyek mind veszélyeztetik a jó minőségű szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást.

ELŐÍTÉLETEK ÉS KIREKESZTÉS

Egyes egészségügyi és közigazgatási környezetekben az előítéletek különböző formái hatnak az ukrainai menekültek által tapasztalt bánásmódra és ellátásuk minőségére. Ezt fokozták a nyelvi akadályok és a tájékoztatás hiányosságai. Egyes ukrainai menekültek például arról számoltak be, hogy egészségügyi dolgozók és ügyintézők irritáltan és előítéletesen bántak velük a kommunikációs nehézségek miatt, és mert nem értették a jogaikat és az egészségügyi rendszer folyamatait. Mások elmesélték, hogy nehezen tudtak időpontot kapni az orvosnál, mert az információk nem érhetőek el online, ahol könnyen le lehetne fordítani azokat. Egyesek úgy érezték, hogy az ukránokkal szembeni előítélet kihatott ellátásuk színvonalára.

„A nemzeti egészségügyi szolgálatnál... őszintén szólva ritkán barátságosak...ahogy beszélnek azokkal, akik regisztrálni jöttek, ahogy elítélik őket, mert nem értik, amit mondanak... ahogy már akkor ásítanak, amikor meglátják őket... Nehéz ezt látni.”

Olena* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él

„Úgy vélem, hogy országszerte nagy a félelem és a stigma, és nem csak az [nemi alapú erőszak] áldozatok részéről, hanem azokéről is, akiknek segíteniük kellene. Talán mindig az okozza, hogy az emberek nem ismerik a jogi keretet és az elérhető szolgáltatásokat.”

Lisa Ranzenigo, Foundation Soletterre, egy Lengyelországban működő ukrán szervezet

A REPRODUKTÍV EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS SZÍNVONALA

Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában a szexuális és reprodukatív egészségügyi ellátás terén az orvosi gyakorlat és az ellátás színvonalának egyes aspektusai nem igazodnak a modern legjobb gyakorlatokhoz és a klinikai útmutatásokhoz, emellett tiszteletlen vagy sértő gyakorlatok is előfordulnak. Az interjúalanyok elmagyarázták, hogy Ukrajnában az ellátás színvonala jobban igazodik a modern legjobb gyakorlatokhoz, különösen az abortuszellátás, a fogamzásgátlási szolgáltatások és a terhességkövetés terén.

Magyarországon és Romániában az interjúalanyok aggodalmukat fejezték ki az anyák ellátását illetően szülés során, ami gyakran eltér a legjobb gyakorlat útmutatásaitól és normáitól, és jelentések szerint a szülészeti erőszak különböző formáival jár. Kiemelték a szülést meggyorsító orvosi beavatkozások elterjedt használatát, valamint a császármetszés feltűnő gyakoriságát. Ezen felül az idejétmúlt szülés utáni gyakorlatok is gyakorinak tűnnek, például az újszülöttek és anyák hosszas különválasztása. Az interjúalanyok hangsúlyozták, mennyire nyugtalanítóak ezek a gyakorlatok az ukrain nők számára, akik nem szoktak hozzá ilyen intézkedésekhez, és nem értik, miért nincs szülésznő által irányított terhességkövetés és szülészeti

**„A gond, az, hogy még a románok se jutnak hozzá HIV kezeléshez...
Ukrajnában eközben létezik kezelés, PrEP és PEP, amik Romániában nem.”**

Vlad Viski, MozaiQ, Románia

„Fogamzásgátló implantátummal érkező nők nem találhatnak orvost, aki el tudná távolítani azt, mert Romániában nem használatosak, és az orvosok nem lettek kiképezve erre.”

Andrada Cilibiu, FILIA Center, Románia

ellátás. Bár több általunk megkérdezett menekült minőségi támogatást és segítséget kapott szakosodott civil szervezetektől, kiemelték, hogy e támogatás nélkül más helyzetben lettek volna.

Magyarországon és Szlovákiában egyáltalán nem érhető el gyógyszeres terhességmegszakítás, csak művi abortusz. Az interjúalanyok emiatt kiemelték, hogy az abortuszellátás nem igazodik a modern orvosi gyakorlathoz. Az ukrainai menekültek számára, akiknek az országában az abortusztabletta elérhető a terhesség korai szakaszában, gyakran lesújtó megtudni, amikor abortuszellátást keresnek, hogy egyetlen lehetőségük a műtéti beavatkozás.

Magyarország, Lengyelország és Románia kapcsán az interjúalanyok kifejtették, hogy az elérhető fogamzásgátlási módszerek hiányosságai és az egészségügyi dolgozók elterjedt képzésének hiánya a tartós, visszafordítható fogamzásgátlókkal kapcsolatban azt eredményezik, hogy a fogamzásgátló implantátummal vagy IUD-vel rendelkező ukrainai menekültek csak nagyon nehezen jutnak minőségi ellátáshoz. Előfordul, hogy jóval a tanácsolt időn túl várnak azzal, hogy ellátásért forduljanak ezen eszközök eltávolítására és cseréjére, ami szorongáshoz és biztonsági aggályokhoz vezet.

AZ ABORTUSZHOZ KÖTŐDŐ KÁROS STIGMA ÉS AZ ELLÁTÁS MEGTAGADÁSA

Bár az abortusz Magyarországon, Romániában és Szlovákiában is legális, a mai napig előítéletek és káros sztereotípiák övezik, amik kihatnak az abortuszellátás minőségére és a menekültek számára elérhető egyéb terhesgondozásra. Egyes esetekben a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátással, közte az abortuszellátással kapcsolatos megfelelő klinikai eljárások és útmutatások hiánya miatt a kórházi és egészségügyi gyakorlatnak nincsenek biztonsági korlátai.

Az interjúalanyok ismételten rámutattak, miként befolyásolják az előítéletek és káros sztereotípiák az egészségügyi szakemberek és közigazgatási tisztviselők hozzáállását és viselkedését. Volt, hogy egészségügyi dolgozók megpróbáltak lebeszélni ukrán nőket az abortusz melletti döntésükről, máskor egészségügyi ügyintézők kérdőjelezték meg, miként eshettek teherbe ukrán nők, és szorulhatnak abortuszellátásra és fogamzásgátló szolgáltatásokra, miközben férjük Ukrajnában maradt.

Mind a négy országban ráadásul gyakori, hogy egészségügyi szakemberek lelkiismereti vagy vallási okokból tagadják meg az abortuszellátás nyújtását. Az

„Sok menekült nő Kelet-Szlovákiában volt, ahol legnagyobb a hiány... A nőknek nagyon messzire kell utazniuk ezért a szolgáltatásért, átlagosan több száz kilométert. Többször is oda kell utazniuk, és sokuknak nincs pénze erre. Borzasztó nehéz megszervezni, hogy egy nő elmehessen abortuszra.”

Adriana Mesochoritsová, Freedom of Choice, Szlovákia

interjúalanyok kiemelték, hogy az állami hatóságok régóta fennálló elmaradása az ellátás megtagadásának eseteinek megfelelő nyomon követése és szabályozása, valamint mindegyik országban országszerte készséges szolgáltatók megfelelő biztosítása terén, most közvetlen hatással van az abortuszellátást igénylő ukrainai menekültekre.

Szlovákiában például, gyakran komplett kórházak tagadják meg intézményi alapon az abortuszellátás nyújtását. Emiatt az ország jelentős részén, különösen az ukrán határhoz közeli keleti régiókban, szinte teljesen lehetetlen abortuszellátáshoz jutni. Az ott letelepedett menekülteknek így jelentős távolságot kell megtenniük ahhoz, hogy abortuszellátáshoz jussanak, és gyakran csak súlyos késsedelemmel jutnak sürgős ellátáshoz.

Ez a helyzet a terhesség gondozás egyéb formáinak minőségét is rontja. Aggályok merültek fel például, hogy az abortuszhoz kötődő stigma és az ellátás ezzel kapcsolatos megtagadása az abortusz megfelelő klinikai kezelését is veszélyeztetik.

**„Nem szabad
túlfeszíteni
a jószándékot...az
veszélyes lenne.
A terhesgondozás
és általában az
egészségügyi
rendszer nem
alapulhat csak
a hősiességen.”**

Joanna Pietrusiewicz, Fundacja Rodzić po Ludzku,
Lengyelország

AZ EGÉSZSÉGÜGYI RENDSZER HIÁNYOSSÁGAI

Az ukrajnai menekülteknek nyújtott szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás minősége nagymértékben függ a készséges szolgáltatók és egészségügyi dolgozók egyéni és kollektív erőfeszítéseitől is. Az interjúalanyok méltatták sok egészségügyi dolgozó hősies erőfeszítéseit az inváziót követően. Azonban azt is kiemelték, hogy a dolgozók nagyon le vannak terhelve. Ennek okai az államok régóta fennálló elmaradása, hogy befektessenek az egészségügyi rendszerbe, és megerősítsék azt, a COVID-19 pandémia és az azt követő kiégés fennmaradó hatásai, valamint a rossz munkakörülmények és alacsony fizetések okozta általános munkaerőhiány az egészségügyben, különösen az ápolás és a szüléset területén.

A különleges szükségletekkel, tapasztalatokkal és traumával rendelkező ukrajnai menekültek érkezése súlyosbította e terheket. Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy a nemzeti kormányoknak és állami hatóságoknak cselekedniük kell, hogy megerősítsék az egészségügyi rendszereket, befektessenek a minőségi szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás szolgáltatásainak és útvonalainak megteremtésébe, és biztosítsák, hogy a létfontosságú egészségügyi dolgozók megkapják a megfelelő támogatást és bérezést.

Photo credit: Odysseas Chloridis

„A záhonyi határátkelőnél olyan szintű megkülönböztetést láttunk, hogy ha leírnám, még a papír is elborzadna. A roma menekültek nem kaptak ételt, pontosabban csak minimális mennyiséget; őket “megélhetési menekülteknek” címkézték.”

Aishe*, magyarországi roma emberi jogi aktivista

„Szégyellem, amikor azt kell mondanom embereknek, hogy nincs külön transzszexuális egészségügy...néha nem hisznek nekünk...kérnek egy listát LMBTQ+ -barát orvosokról, erre én: Nincs ilyen listánk. Megkérdik, hogyan érjenek el valakit, erre mi: Nem tudjuk. Roppant nehéz...azt ismételtetni az embereknek... hogy ha transzszexuális vagy, ne maradj Szlovákiában. Azt mondani nekik, hogy inkább vonatozzanak 8 órát Prágába, mert ott jobb soruk lesz. Ez fáj.”

Róbert Furiel, Saplinq, Szlovákia

INTERSZEKCIONÁLIS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

Az ukrajnai menekültek egyes csoportjai jelentős interszekcionális megkülönböztetés és fokozott hozzáférési akadályok veszélyének vannak kitéve, amikor ellátást vagy támogató szolgáltatásokat keresnek. Magyarországi, romániai és szlovákiai interjúalanyok is különösen aggasztó problémának tartották az ukrajnai roma nőkkel szembeni rasszizmust. A roma menekült nők gyakran döbbenetes előítéletekkel és diszkriminatív kezeléssel néznek szembe az egészségügyben, a szállásokon és a közigazgatási kontextusokban. Az ukrajnai roma nőktől gyakrabban tagadják meg az ingyenes orvosi ellátást, melyre jogosultak, vagy küldik el őket a szolgáltatásoktól.

Egyes esetekben szegregáltan kapják a szolgáltatásokat, vagy külön létesítményben biztosítanak számukra lakhatást. Gyakran vannak kitéve szóbeli bántalmazásnak és megkülönböztető hozzáállásnak is. Az interjúalanyok mind a négy országban kiemelték továbbá az LMBTQ+ menekültek által igénybe vehető minőségi ellátás és támogatás hiányát. Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában az LMBTQ+ menekültek által igényelt egészségügyi ellátás különböző formái - különösen a transzszexuális férfiak és nők szakellátása - nem érhetőek el széles körben. LMBTQ+ szervezeteket képviselő interjúalanyok elmesélték, hogy sokszor azt tanácsolják LMBTQ+ menekülteknek, hogy utazzanak tovább az EU más országaiba.

„Minél sötétebb egy menekült bőre, annál kevesebb együttérzést tanúsítanak irányába... A fehér embereket mindenki automatikusan elfogadta, hogy jogosultak az adott segítségre. A roma nők esetében óriási probléma volt ezzel, és már abból látni lehetett az előítéleteket, ahogy az emberek kezelték őket.”

Zuzana Številová, az Emberi Jogi Liga korábbi tagja, Szlovákia

„Fontos kiemelni az összes rendszerben ténylegesen létező rasszizmust és megkülönböztetést, akár reprodukív egészségügyi szolgáltatásokról beszélünk, akár a rendőrségről.”

Anca Georgiana Nica, E-Romnja, Románia

„A Lengyelországba belépő menekültek úgynevezett 'LMBTQ+-mentes' régiókba érkeznek, ahol mindenütt azt hallják, hogy senki sem akarja itt őket...Csak félelem és megkülönböztetés fogadja őket a kapuban.”

Justyna Nakielska, Kampány a Homofóbia Ellen,
Lengyelország

„Szállásokra küldik őket, ahol elszigetelve élnek. Maguk a szállások is gyakran szegregáltak... a roma menekülteket az épület adott részein helyezik el, vagy a városközponton kívül eső szálláson.”

Anna Iványi, EMMA Egyesület , Magyarország

Photo credit: Wojciech Stróżyk

A nemi alapú erőszakkal kapcsolatos gyenge támogatás és szolgáltatások

Bizonyítékok igazolják, hogy az ukrajnai menekültek a nemi alapú erőszak számtalan formáját szenvedik el. Az Ukrajnával foglalkozó független nemzetközi vizsgálóbizottság és más források a konfliktushoz kapcsolódó szexuális erőszak megdöbbentő és elterjedt incidenseit dokumentálták Ukrajnában, az emberi jogok és a humanitárius jog egyéb súlyos megsértéseivel együtt. A jelentések ezen felül azt is mutatták, hogy egyes menekültek párkapcsolaton belüli erőszak áldozatai, és hogy a nemi alapú erőszak más formái is előfordulnak az út során és a fogadó környezetben, a fogadó és menekült közösségekben, valamint a szálló- és munkahelyeken, mind Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában.

Tényfeltárásunk nem kísérelte meg dokumentálni a menekülteket érő erőszak fajtáit vagy rögzíteni az általuk elszenvedett erőszak eseteit. Az interjúk helyett a releváns támogató szolgáltatások és

válaszmechanizmusok minőségére összpontosított a négy országban, valamint azokra az akadályokra, amelyekkel ilyen erőszakot követően a segítség és védelem megfelelő formáit kereső nőknek szembe kell nézniük.

Bár a helyzet súlyossága országonként eltérő, az interjúalanyok mind aggodalmukat fejezték ki az erőszak ukrajnai áldozatai által elérhető szolgáltatások és támogatások színvonalát illetően. A jelentős humanitárius erőfeszítések ellenére a megfelelő rehabilitáció és ellátás alapvető formái, beleértve a minőségi pszichoszociális támogatást, egészségügyi ellátást, biztonságos lakhatást és a segítségnyújtásta bejelentésekhez, továbbra sem kielégítőek. Az aggályok fokozottak a szexuális erőszakot átélt menekültek által elérhető szolgáltatások színvonalát illetően.

„Megkeresett minket egy csoport nő, azt hiszem, bucsaiak. Jónéhányan voltak, és közülük egyesek tényleg feláldozták magukat - azok, akiket az orosz katonák ismételten megerőszakoltak, és akik azért túrték ezt, hogy az egész csoportot védjék... a katonák azzal fenyegették meg őket, hogy ha nem kapják meg a szexet, mint szolgáltatást, akkor mindnyájukat megölik. Ez óriási traumát jelentett a csoport egésze számára, mert még ha egyeseket közülük nem is erőszakoltak meg, szemtanúi voltak annak, és tudták, hogy másvalaki feláldozta magát, hogy megmentse őket... Kellett valaki, aki segít nekik kezelni ezt a traumát, de a rendszer válasza akkoriban az volt, hogy küldjük vissza ezeket a nőket a sportcsarnokban kialakított szállásra, ahol az összes többi nő között lennének, ami elképzelhetetlen volt... egy ilyen speciális helyzetű, ilyen sérülékeny és traumatizált csoport esetében ez kizárt volt.”

Zuzana Juránková, IPčko, Szlovákia

„Ha egy nő traumán esett át, és nincs egy biztonságos helye, ahol nem kell azon aggódnia, hogy lesz-e fedél a feje felett, akkor lehetetlen kezelni a traumát, amit átélt... Már az is óriási kihívás, hogy egy biztonságos helyet, egy szobát, egy lakást találjunk, ahol ellehetnek, talpra állhatnak, és egy kis egyensúlyra lelhetnek.”

Joanna Piotrowska, Feminoteka Alapítvány,
Lengyelország

POLITIKAI AKARAT HIÁNYA

Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában az interjúalanyok rámutattak, hogy a nemzeti kormányok és állami hatóságok éveken át elmulasztottak megfelelő fontosságot tanúsítani a nemi alapú erőszak áldozatai által igényelt szolgáltatásoknak és befektetni azokba. Kiemelték, hogy az elmúlt évben e régóta fennálló hiányosságok súlyos következményekkel jártak az ukrajnai menekültekre. Ahol léteznek államilag finanszírozott szolgáltatások, ott sokszor gyengék, nem hatékonyak, forráshiánnyal küszködnek, és alacsonyan képzett személyzet nyújtja őket. Az áldozatokat elsősorban civil szervezetek támogatják, melyek közül sok évek óta nem kap finanszírozást és állami támogatást.

A nők elleni erőszak megelőzéséről és az azzal szembeni küzdelemről szóló európai tanács egyezménye elleni, illetve a szexuális és reprodukív jogokkal és a nemek közötti egyenlőséggel szembeni fokozódó ellenreakciók és támadások összefüggésében történt politikai támadások Magyarországon és Szlovákiában leállították az egyezmény ratifikációját, Lengyelországban pedig a kilépési folyamat megindításához vezettek. Ez hozzájárult egy olyan környezet kialakulásához, ahol nincs meg a politikai akarat a nemi alapú erőszakra vonatkozó nemzeti jogi és szakpolitikai keretrendszer fejlesztésére, és hatékony eljárási és programozott reakciók bevezetésére a nők elleni erőszak kapcsán, egyes esetekben pedig még a korábbi fejlődést is visszavetették.

Romániában kevésbé súlyos a helyzet. Több interjúalany is kiemelte, hogy az elmúlt években történtek erőfeszítések a jogszabályi keretek, politikák és programok fejlesztésére. Azt is hangsúlyozták azonban, hogy a szakellátás, klinikai létesítmények, biztonságos lakhatás és képzés folytatódó hiányosságai megviselik a menekülteket.

HUMANITÁRIUS SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

Az elmúlt év során a nemzetközi humanitárius segítségnyújtó közösség összehangolt erőfeszítéseket tett, hogy az ukrajnai menekültek ellátásának fejlesztése érdekében kezelje a nemi alapú erőszak áldozatait szolgáló nemzeti szolgáltatások és támogató mechanizmusok hiányosságait és hibáit. A jelentős befektetés és előrelépések ellenére maradtak még hiányosságok és kihívások.

Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy számos hiányosság rendszerből adódó és régóta fennálló jellege miatt az ukrajnai menekültek szükségleteinek kielégítésére tervezett humanitárius segítségnyújtás és mobilizáció hatása korlátozott fog maradni, ha nem párosul hozzá a szolgáltatások átfogó fejlesztését megcélzó fenntartható hosszú távú befektetés. Szintén kiemelték a nemzeti kormányokkal folytatott magas szintű együttműködés fontosságát a szolgáltatások és támogató mechanizmusok szükséges rendszerszintű fejlesztéséhez.

A BEJELENTÉS AKADÁLYAI

Egy év elteltével az ukrajnai menekültek hajlandósága az erőszak jelentésére vagy erőszakot követően pszichológiai segítségért fordulásra továbbra is viszonylag alacsony. Hallgatásuk többféle interszekcionális tényezőből fakad. E háború konkrét dinamikája és az inváziót követő általános mobilizáció miatt a párkapcsolati erőszaknak kitett nők sok esetben erős büntudatot és szégyent éreznek a segítségkérés vagy az erőszak jelentése gondolatától.

A nemzetközi szervezetek és a globális média figyelmének középpontjában továbbra is a konfliktushoz kapcsolódó szexuális erőszak és a szexuális kizsákmányolás céljával történő emberkereskedelem állnak. Bár a hatékony reakció biztosítása az erőszak ezen formáira létfontosságú, az is kritikus, hogy a nemi alapú erőszak más formái is kellő figyelmet kapjanak. Ennek elmulasztása állandósíthatja a káros dinamikát a kapcsolaton belüli vagy az ukrán közösségen belüli erőszak áldozatai számára.

Sok olyan menekült számára, aki erőszak áldozatául esett, az elsődleges szempont saját és családjuk alapvető szükségleteinek kielégítése. Ezt fontosabbnak tartják, mint azt, hogy erőszakos esetek után pszichoszociális támogatást kérjenek. Ha az erőszakra és zaklatásra a munkahelyen vagy szálláson kerül sor, a menekültek gyakran félnek támogatást keresni, nehogy elveszítsék állásukat vagy szállásukat. Sok interjúalany számolt be elégtelen biztosítékokról a lakhatási programokban az esetleges kihasználás és kizsákmányolás ellen.

„Többször jelentettünk be családon belüli erőszakot, de a menekültközpont személyzete nem tudta, mihez kezdjen vele. Még a rendőrség sem végezte a munkáját, ha kihívták őket.”

Anca Georgiana Nica, E-Romnja, Románia

ELÉGTELEN SPECIÁLIS SZOLGÁLATOK

A négy országban továbbra sem állnak rendelkezésre megfelelő áldozat-fókuszú szolgáltatások a szexuális erőszakot átélt menekültek számára, a konfliktushoz kapcsolódó szexuális erőszakot is beleértve. Továbbra is különösen jelentős a szexuális erőszakkal kapcsolatos szaktudás hiánya. A tudás és képzettség e hiánya a szakemberek széles skáláját érinti a köz- és magánszférában, akiknek most szexuális erőszak ukrainai áldozatainak kell segítséget nyújtaniuk, beleértve a szociális munkásokat, pszichológusokat, egészségügyi dolgozókat, tolmácsokat és igazságszolgáltatási szakembereket. Ezzel párhuzamosan az egészségügyi rendszer és az igazságügyi szektor megfelelő reakcióinak biztosítását szolgáló hivatalos eljárások is még mindig elégtelenek.

Egyes kontextusokban még mindig hiányoznak az eljárások a nemi erőszak klinikai kezelésére, vagy ha léteznek, akkor nincsenek széles körben terjesztve az egészségügyben. Ennek eredményeképpen a szexuális erőszakot elszenvedett ukrainai menekültek nem mindig értesülnek jogosultságaikról vagy kapják meg a sürgős klinikai beavatkozást, beleértve a HIV-megelőző gyógyszereket, sürgősségi fogamzásgátlást és abortuszellátást. Szintén nem mindig ajánlanak fel részükre megfelelő pszichoszociális támogatást és mentálhigiéniai ellátást.

HOLISZTIKUS KÖZPONTOK HIÁNYA

A nemi alapú erőszak áldozatai számára holisztikus szolgáltatások biztosítására tervezett hatékony „egyablakos” központok hiányát az interjúalanyok a szolgáltatásnyújtás jelentős problémájának tekintik mind a négy országban. Az ilyen központok rendkívül hatékonyan tudják biztosítani, hogy az áldozatok a szolgáltatások széles skálájához hozzáférjenek, beleértve az egészségügyi ellátást, pszichoszociális támogatást és jogi tanácsadást, ingyenesen és egy helyen.

Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában még nem léteznek ilyen központok, ahogy a működő, szektorokon átívelő koordináció is hiányzik, mely e központok hiányában biztosítaná az integrált hozzáférést szolgáltatásokhoz. Romániában kiépült egy első klinikai központ, de az interjúalanyok rámutattak, hogy az továbbra is forrás- és munkaerőhiánnyal szenved, nem ismert széles körben, és nehéz megtalálni. Lengyelországban, mivel a nemi erőszak áldozatait segítő központok és a szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátást nyújtó klinikák nem tartoznak az állami hatóságok prioritásai közé, most civil szervezetek állítanak fel ilyeneket.

A szolgáltatásnyújtás emiatt továbbra is eseti jellegű, sok áldozat nem értesül jogosultságairól, és gyakran nemigen tudja, hova forduljon. Ez a működési zavar különös nehézségeket okoz az ukrain menekültek számára, akiknek határozott információs és nyelvi akadályokkal kell szembenéznük.

„Talán a legnehezebb... olyan terapeutákat és szociális munkásokat találni, akik tudják, hogyan kezeljék az olyan helyzeteket, ahol a nemi erőszakot háborús fegyverként használják. Borzasztó nehéz ukránul beszélő terapeutákat találni, pláne olyanokat, akik a szexuális erőszakra szakosodtak.”

Andrada Cilibiu, FILIA Központ, Románia

„Feltűnt, hogy a rendőrség nagyon vonakodik vizsgálni a menekültek eseteit... ukrán telefonszámaik vannak. Vagy a számok nem működnek Romániában. Vagy nem beszélik a nyelvet...nincs mindig kéznél tolmács. Bonyolultnak találják, ezért inkább elkerülik.”

Ștefania Vintilă, egy nyilvános ukrainai menekültszálló koordinátora Romániában

Photo credit: Konrad Zelazowski

Photo credit: Łukasz Szczepanski

Az emberi jogi aktivisták válsága

Az interjúalanyok kritikus aggodalmukat fejezték ki a szexuális és reprodukív egészség és jogok, a nemi alapú erőszak, a női jogok és az LMBTQ+ jogok területén tevékenykedő emberi jogi aktivisták és nemzeti civil szervezetek előtt álló kihívásokat illetően.

A teljes inváziót követően számos ilyen szervezet és aktivista azonnal lépett, hogy kezelje az Ukrajnából menekülők szükségleteit.

Több mint egy év elteltével továbbra is ők a fő közvetlen segítségnyújtók az ellátás és támogatás ilyen formáit igénylő ukrainai nők számára. Sokan közülük azonban állandó kihívásokkal küszködnek, a súlyos fenyegetéseket, megfélemlítést, zaklatást, valamint a pénzügyi és működési bizonytalanságot is beleértve.

Megállapításaink szerint jelentős különbségek vannak az országok között. Magyarországon és Lengyelországban ezek a szervezetek és aktivisták a kormány által vezetett megszorításokkal és megfélemlítéssel és a magánszférából eredő fenyegetésekkel néznek szembe, míg Romániában és Szlovákiában kevésbé súlyos a helyzetük.

„Szükségem van erre a biztonságérzetre, hogy ez az ország nem fog megbüntetni azért, amit teszek. Nincs meg ez a biztonságérzetem. Folyton tanakodom, mikor és hogyan fog megbüntetni tetteimért az állam.”

Anna Dąbrowska, Homo Faber, Lengyelország

AZ EMBERI JOGOK VÉDELMEZŐINEK MINDENNAPI VALÓSÁGA

Halálos fenyegetések, fenyegetés bombákkal, szexuális erőszakkal vagy egyének, illetve családjuk biztonságát illetően, megfigyelés, rágalmozó kampányok, online trollkodás, közigazgatási és bünygyi nyomozások és büntetőeljárások. **Magyarországon** és **Lengyelországon** ezek csupán néhány példa arra a zaklatásra és megfélemlítésre, amiről számos, emberi jogokkal, szexuális és reprodukív egészséggel és jogokkal, női jogokkal és LMBTQ+ jogokkal foglalkozó emberi jogi aktivista beszámolt tapasztalataként.

Az elmúlt évben számos ilyen emberi jogi aktivista és a civil szervezetek, amelyeknek dolgoznak, erőfeszítéseket tettek, hogy kezeljék az ukrajnai menekültek szexuális és reprodukív egészséggel és a nemi alapú erőszak támogatásával kapcsolatos szükségleteit. De miközben ezt tették, egy elnyomó és ellenséges társadalmi és politikai környezettel kellett megbirkózniuk, melyben a civil társadalom mozgástere évek óta zsugorodik és ahol célponttá váltak érdekképviseletük, mobilizációjuk és azon erőfeszítéseik miatt, hogy szolgáltatásokat nyújtsanak a segítségért hozzájuk fordulóknak, és megvédjék jogaikat.

Szlovákiában és **Romániában** kevésbé szélsőséges az emberi jogi aktivisták és civil szervezetek helyzete. Interjúalanyaink nem számoltak be állami megfigyelésről, kriminalizációról vagy elnyomásról.

„Ezt lehetőségnek tekintjük a változásra...össze akarunk fogni, szolidaritást akarunk, meg akarjuk változtatni ezeket a dolgokat, le akarjuk rombolni ezeket a mítoszokat...bár meggyötört minket a pandémia és a politikai helyzetünk, és fáradtak vagyunk... valahol még megmaradt az a képességünk, hogy összeszedjük magunkat, és nekivágjunk, egyszerűen azért, mert törődünk.”

Zuzana Juránková, IPčko, Szlovákia

**„A mostani helyzet szerint...
az éhhalál és feloszlás utolsó
szakaszaiban vagyunk.
A nyilvános források rendkívül
korruptak, vagy nem léteznek.
Ami nem tetszik
a kormánynak, például a nők
jogainak összes kérdése, azt
megpróbálja elhallgattatni.
Ezért - nem csak a források
hiánya, hanem maga a téma
miatt is - jön az elnyomás.
Épp, hogy túlélünk.”**

Lilla* magyarországi emberi jogi aktivista

Azt is elmesélték azonban, hogy a magánszférában zaklatással és erőszakos fenyegetésekkel szembesülnek, és kiemelték, hogy Ukrajna megszállása óta ezek fokozódtak. Mindkét országban különösen az LMBTQ+ közösségekkel foglalkozó emberi jogi aktivisták jelezték, hogy az LMBTQ+ aktivisták és szervezetek ellen irányuló fizikai erőszak, gyűlöletbeszéd és vandalizmus esetei elszaporodtak, jelentős félelmet okozva. Szlovákiában jelentős szorongást és biztonsági aggályokat okoz a fokozódó homofób és transzfób retorika a politikában.

Ezek a tények súlyos hatást gyakorolnak az emberi jogi aktivisták életére és munkájára, és az ezeken a területeken tevékenykedő civil szervezetek működésére és fenntarthatóságára.

Nyomozástól és büntetőeljárástól való félelem:

Magyarországon és Lengyelországban az emberi jogi aktivisták annak tudatában élnek, hogy az emberi jogok védelmében végzett munkájukért akár az állami hatóságok jogi megtorlásaival is szembe kell nézniük. 2023-ban egy varsói kerületi bíróság elítélte Justyna Wydrzyńskát, lengyel emberi jogi aktivistát és az Abortusz Álomcsapat tagját, mert segített egy nőnek abortusztábléthoz jutni. Ez volt az első ilyen büntetőeljárás és ítélet egy emberi jogi aktivista ellen az EU-ban. A Lengyel Nők Sztrájkjának szervezőit eközben különböző bűncselekmények elkövetésével vádolták meg az abortuszjogokkal kapcsolatos jelentős tüntetések szervezéséért.

A bűnügyi nyomozás és büntetőeljárás alkalmazása az emberi jogi aktivisták megtorlására aktivizmusukért nem csupán az illetőknek okoz jelentős kárt, de szélesebb elrettentő hatással is járhat.

Több lengyelországi emberi jogi aktivista, akivel beszéltünk, elmondta, hogy véleménye szerint ezek az eljárások azért indultak, hogy félelmet keltsenek a reprodukív jogok védelmezőiben, és lehetőleg elhallgattassák őket és aláaknázzák erőfeszítéseiket.

Kirekesztés és elszigetelés: Magyarországi és lengyelországi emberi jogi aktivisták is kiemelték, mennyit ártanak a civil aktivizmusnak és az emberi jogokkal kapcsolatos munkának a kormány rágalmozó kampányai és a becsmérlés a médiában és a politikai megnyilatkozásokban. A női jogok és az LMBTQ+ jogok számos női védelmezője számára munkájuk és az általuk hirdetett jogok társadalmi megvetése személyes és családi kapcsolataikra és karrierjükre is kihathat. Ezen felül kiközösítéssel és elszigeteléssel is szembesülhetnek, amikor a fősodorba tartozó emberi jogi mozgalmakkal vagy a humanitárius segítségnyújtás mozgósításával működnek együtt. Számos interjúalany hangsúlyozta e működési környezet hosszú távú gyakorlati hatásait a civil szervezetek helyzetére, és kiemelte az alkalmazottak toborzására, megtartására és hangulatára gyakorolt káros hatását.

Az SRHR-ellenes mozgalom: Az interjúalanyok mind a négy országban komoly aggályukat fejezték ki egy professzionális és forrásokkal ellátott, a szexuális és reprodukív egészséget és jogokat ellenző (SRHR-ellenes) mozgalom térnyerése kapcsán, és ahogy ez táplálja a nacionalista, emberi jogokat ellenző, idegen- és egyenlőségellenes propagandát és diskurzust. Ez több következménnyel is jár a szexuális és reprodukív jogok előmozdításán és a nemi alapú erőszak megszüntetésén fáradozó emberi jogi aktivistákra nézve. Az SRHR-ellenes mozgalmak térnyerésével az emberi jogi aktivisták ellen irányuló kritika is felerősödött a politikai retorikában és a mindennapokban. Az SRHR-ellenes terveket támogató bírósági és jogalkotási eljárások és szabályozási eszközök fokozódó alkalmazása védekezésre kényszerítik az emberi jogi aktivistákat. Egyes jelentések szerint Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában is előfordult, hogy állami finanszírozás SRHR- vagy LMBTQ+-ellenes szervezeteknek lett átirányítva. A gyűlöletbeszéd és az online zaklatás, trollkodás is fokozódtak. Felmerültek olyan aggályok, hogy Ukrajna invázióját követően a nacionalizmus és populizmus térnyerése súlyosbíthatná ezeket a trendeket.

„Azt is látjuk, hogy fokozódnak az LMBTQ+ egyének, és köztük a szervezetünk elleni támadások. Számos fenyegetést kaptunk, szórólapokat Hitlerrel, a Holokauszttal, mit tudom én, gépfegyverekkel, röviden, részletekkel arról, hogyan fognak megölni minket.”

Vlad Viski, MozaiQ, Románia

„Szükségünk van támogatásra, mert támadás alatt állunk. Lehallgathatják a beszélgetéseinket, az állami elnyomás áldozataivá válhatunk... a tény, hogy ez [büntetőeljárás] folyamatban van, igencsak megrémiszti a többi szervezetet, nemde? Lehet, hogy csak két-három példáról van szó, de hatása van.”

Joanna Pietrusiewicz, Fundacja Rodzić po Ludzku, Polandu, Lengyelország

„A minket érő támadások...Ukrajna óta fokozódtak.”

Adriana Mesochoritsová, Freedom of Choice, Szlovákia

„A nemzet ellenségeinek festenek le...meg kell védenünk magunkat, mert más nem fog megvédeni minket.”

Dojcsák Dalma, Társaság a Szabadságjogokért, Magyarország

Demoralizáció és hitetlenkedés: Számos emberi jogi aktivista fejezte ki hitetlenkedését és csalódását, hogy az EU intézményei és az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) ügynökségei nem reagáltak komolyan valós helyzetükre és a fokozódó negatív reakciókra társadalmaikban. Lengyelországban sok emberi jogi aktivista nyilatkozta, hogy úgy érzi, magára hagyták, egyben hangsúlyozta reményét, hogy az EU intézményei és az ENSZ ügynökségei határozottan elfogják ítélni az emberi jogok védelmezőit és a szexuális és reprodukív jogokat támadó kormányintézkedéseket. Hangsúlyozták, mennyire fontos szerepet játszhatnak a magas szintű politikai nyilatkozatok és szolidaritás, még ha nem is állnak rendelkezésre konkrét végrehajtási vagy elszámoltathatósági intézkedések. Szlovákiában emberi jogi aktivisták aggályaikat fejezték ki annak kapcsán, hogy az elmúlt években egyes SRHR-ellenes civil szervezetek finanszírozást kaptak az Európai Bizottságtól. Volt egy olyan érzés, hogy azok az ENSZ-ügynökségek, melyek fokozták műveleteiket az egyes országokban, a következményektől tartva vonakodtak attól, hogy bonyolult vagy érzékeny témaköröket vessenek fel állami hatóságoknak. Számos interjúalany számolt be az összetört remények és erős harag vagy bánat érzéséről amiatt, hogy az EU intézményei és az ENSZ ügynökségei nem álltak ki megfelelően az alapvető jogok és értékek mellett.

„Folyamatos zaklatásnak vagyunk kitéve. Több ezer ügy zajlott aktivisták ellen tüntetések szervezésért vagy azokon való részvételért. 110 ügy van folyamatban ellenem, többségük vétség, de egyesek bűnvádak, akár 10 év börtönbüntetéssel.”

Marta Lempart, Lengyel Nők Sztrájkja, Lengyelország

Photo credit: Michele Ursi

Photo credit: Mircea Moira

„Egy valóban kiéheztetett és pénzügyileg alultáplált területről van szó...10 vagy 14 éve dolgozom ebben a szektorban, és most úgy érzem, hogy nyilvánvaló okokból - mivel nincsenek meg a forrásaink a hosszú távú védelemhez - teljesen védekező helyzetbe kerültünk... eddig túléltek, és még létezőnk, de a kérdés az: Ez elég?”

Róbert Furiel, Saplinq, Szlovákia

FENNTARTHATÓ ÉS RUGALMAS FINANSZÍROZÁS HIÁNYA

A szexuális és reprodukív egészség és jogok, nemi alapú erőszak, női jogok és LMBTQ+ jogok területein tevékenykedő civil szervezetek képviselői mind jelentős problémaként említették meg, hogy továbbra is nélkülözik a fenntartható és rugalmas finanszírozást. Az adományozók évek óta tartó kivonulása Közép-és Kelet-Európából és a kisebb nemzeti szervezetek számára elérhető finanszírozási források csökkentése megtették hatásukat. Folyamatos az igény a finanszírozásra, mely lehetővé tenné ezeknek a szervezeteknek, hogy kezeljék az ország lakosainak, valamint az ukrainai és egyéb menekültek szükségleteit, és mely a szolgáltatásnyújtás mellett a fontos érdekvédelmi és szakpolitikai erőfeszítéseket is támogatná.

Állandó veszélyérzet és bizonytalanság: Civil szervezetek számos képviselője így írta le mindennapi valóságukat, a pénzügyi források és a kormány támogatásának évek óta tartó hiányának eredményeként. E szervezetek többsége nagyon kicsi, és hagyományosan zömében önkéntesekre támaszkodik, mindössze néhány fizetett alkalmazottal. Elmagyarázták, hogy a megfelelő források tartós hiánya szűkítette és gátolta képességüket a mozgósításra, koordinálásra, együttműködésre és a hatékony helytállásra az erőteljes SRHR-ellenes mozgalmak térnyerése fényében. Ráadásul a pénzügyi bizonytalanság megviselte az alkalmazottak közérzetét és hangulatát, és megnehezítette megtartásukat, amint a

„A gond az, hogy ezek a források mind rövidtávúak. Nem tudjuk mi lesz azután, decemberig, júniusig, ilyen rövid időszakokra kaptunk támogatásokat.”

Maria* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él, és egy ukrán szervezetnél dolgozik

„Forrásszegény környezetben dolgozunk... Női szervezetek számára gyakorlatilag nem állnak rendelkezésre források Magyarországon, mert mi EU-tagállam vagyunk, a fejlett világhoz tartozunk... ezért már nem felelünk meg (az adományozók) földrajzi kritériumainak.”

Luca*, magyarországi emberi jogi aktivista

„A női jogokkal foglalkozó feminista szervezeteknek sosem volt egyszerű dolga, de 2015 óta... csak romlott a helyzet. Állandó feszültségben és bizonytalanságban élünk, és nem tudjuk, hogy jövőre is folytatni tudjuk-e majd a munkánkat ugyanezen a színvonalon és mértékben... Amikor a csapat ilyen pénzügyi bizonytalanságban él, és kevés a pénz, túlterheltté és frusztrálttá válhatnak, és elvesztik a biztonságérzetüket.”

Joanna Piotrowska, Feminoteka Alapítvány,
Lengyelország

civil szervezetekből sokan a magánszférára váltanak, ahol jóval nagyobb munkahelyük biztonsága és fizetésük.

Teljesen megváltozott környezet: Az elmúlt évben sok ilyen szervezet számára drámaian több forrás vált elérhetővé a menekültek és a humanitárius segítségnyújtás támogatását szolgáló, soha nem tapasztalt összegű adományok beáramlásával. Bár ez számos pozitív hatással járt, nem mentes a kockázattól. Az intézményi kapacitások és műveleti funkciók olyan mértékű bővítése, hogy képesek legyenek fogadni és kezelni a rendelkezésre álló finanszírozást, jelentős kihívásokkal jár, különösen, ha hiányzik a hosszú távú biztonság.

Pénzügyi fenntarthatóság szükségé: A civil szervezetek képviselői kiemelték, hogy a rövid távú humanitárius finanszírozás nagy nyomás alá helyezi szervezeteiket. A fenntartható finanszírozás hiánya miatt a létfontosságú támogató szolgáltatásokat nyújtó szervezetek nem tudnak személyzetet felvenni, képezni, és megtartani. A rövid távú támogatások aláaknázzák képességüket a tervezésre és a hosszú távú stratégiák kialakítására. Még hosszabb időre biztosított finanszírozás esetén is gyakran bizonytalan, hogy az az azonnali humanitárius segítségnyújtáson túl is folytatódni fog-e.

Adományozói rugalmasság és gondosság: Sokan hangsúlyozták az adományozói rugalmasság és a megfontolt finanszírozási stratégiák fontosságát, melyek biztosítják, hogy a finanszírozás nem okoz kárt.

Photo credit: NurPhoto SRL

„Egyetlen LMBTQ+ szervezet sem kapott támogatást, hogy segítsen a közösségbe tartozó menekülteknek - az egész rendszer láthatatlanként kezel és kizár minket. Tisztában vagyok vele, hogy ez nem csak LMBTQ+ szervezetekre igaz.”

Justyna Nakielska, Kampány a Homofóbia Ellen,
Lengyelország

„Még alapvető
forrásaink
sincsenek, hogy
megvédjük
magunkat. Csak
tapossuk a vizet,
próbáljuk legalább
a legalapvetőbb
szolgáltatásokat
biztosítani, de ami
ennél több, az
túltesz rajtunk.”

Apolónia Sejková, MyMamy, Szlovákia

A menekülteknek közvetlenül nyújtott szolgáltatásokra összpontosító humanitárius finanszírozás rendkívül korlátozó jellege nagyon megnehezíti a nemzeti civil szervezetek számára, hogy intézményi kapacitást építsenek ki, és a helyi közösségek és a menekültek szükségleteit egyaránt kielégítő programokat dolgozzanak ki. A szervezeteknek néha annyira konkrét és rugalmatlan adományozói feltételekkel kellene elfogadnia a finanszírozást, hogy az teljes irányváltást jelentene az adott szervezet küldetésében és fókuszában. Sok interjúalany hangsúlyozta, hogy az adományozóknak felül kellene vizsgálniuk szigorú jelentéstételi követelményeiket és kockázatvállalási hajlandóságukat, és olyan intézkedéseket kellene hozniuk, melyek eltörlik a jelentések és ajánlatok benyújtása kapcsán számos nemzeti szervezet által tapasztalt nyelvi korlátokat. Nem a civil szervezeteknek, hanem az adományozóknak kellene viselniük a kockázatvállalás és a nyelvi korlátok terheit. Egyes kontextusokban aggályok merültek fel, hogy az adományozók akaratlanul is versenyt teremtenek civil szervezetek között, akiknek együtt kellene dolgoznia, nem egymást akadályozva.

Rendszerszintű változás elősegítése: Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy az adományozói finanszírozások hosszú távon nem lesznek hatékonyak, sőt, kontraproduktívak lesznek, ha az egészségügyi rendszer megerősítése mellett nem támogatja az érdekképviselő és a szakpolitika változását is. A finanszírozásnak lehetővé kell tennie, hogy a nemzeti szervezetek megfelelő forrásokat tudjanak dedikálni a reform érdekében végzett

munkájuknak, és olyan munkát tudjanak végezni, mely legyőzi a rendszerszintű és strukturális akadályokat, előnyben részesíti a fogadó országok lakosságának szükségleteit, fokozza a tudatosságot, és hosszú távú infrastruktúrát épít ki.

HUMANITÁRIUS KOORDINÁCIÓ

Az Ukrajna teljes inváziója előtt menekülő milliók szükségleteinek kielégítésére Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában mobilizálódott óriási nemzetközi humanitárius válasz teljesen megváltoztatta az SRHR, nemi alapú erőszak, női jogok és LMBTQ+ jogok területén tevékenykedő nemzeti civil szervezetek munkakörnyezetét.

Évtizedeken át elszigeteltségben, nehéz és alulfinanszírozott helyzetben dolgoztak. Hirtelen a pénzügyi források új szintjei váltak elérhetővé számukra, mellyel párhuzamosan a menekültek szexuális és reprodukív egészséggel és a nemi alapú erőszak támogatásával kapcsolatos szükségleteinek kielégítésén dolgozó szervezetek száma is megnőtt.

Az ENSZ ügynökségei drámai mértékben fokozták tevékenységüket, és humanitárius koordinációs mechanizmusokat és folyamatokat alakítottak ki.

A civil szervezetek számos meginterjúvált képviselője kiemelte, hogy működési környezetük gyors változása fontos új lehetőségeket teremtett. Azt is kifejtették azonban, hogy ez jelentős kihívásokat is jelentett, és új nehézségeket vetett fel, melyek közül több ma is fennáll, vagy még kezelésre vár.

**„Gyakran
gondolkodom,
mi marad
Lengyelországban
ez után. Nem
érdekelnek a fél évre
szóló megoldások.
Az érdekel, hogy
mi fog történni 5, 10
vagy 15 év múlva.”**

Anna Dąbrowska, Homo Faber, Lengyelország

„Dühös vagyok,
mint egy fiatal
önkéntes. Dühös
vagyok, hogy már
nyolc hónapja tart
ez a helyzet, de
a nagy bizottságok
még mindig
megoldásokon
dolgoznak.”

Maryna Milashuchuk, SOS Ukrajina Sme Spolu, egy
Szlovákiában működő ukrán szervezet

Kapacitáselszívás: Számos interjúalany hangsúlyozta, hogy továbbra is problémát jelent, hogy az ENSZ-ügynökségek és a nemzetközi humanitárius szervezetek nem ismerik a helyi kontextust, és nem ismerik az alapvető információkat a működési környezetükről. Kifejtették, hogy kezdetben jelentős időt szántak arra, hogy magyarázatokkal és információval szolgáljanak nekik, amivel kapcsolatban sok megbeszélésen vettek részt. Ám mivel az ENSZ-ügynökségek és a nemzetközi humanitárius szervezetek személyzete a rotációs és kiküldetési rendszerek miatt rendszeresen változik, a nemzeti szervezeteket újra és újra felkéri, hogy adják át ugyanazokat az információkat. Ezzel párhuzamosan, a koordinációs erőfeszítések ellenére különböző ügynökségek és szervezetek segítségnyújtásuk keretében hasonló tevékenységekbe vágtak, ami versenyhez, megkettőzéshez, és a hatékonyság hiányához vezetett. Az interjúalanyok az ENSZ-ügynökségek és más humanitárius szereplők hatékonyságát korlátozó további tényezőként említették a túlzott bürokráciát, a szakzsargon túlzott használatát, és a jelentős belefeledkezést és összpontosítást saját intézményi folyamataikra.

Helytelen fókusz Több interjúalany is értetlenkedését fejezte ki a humanitárius szereplők által a szexuális és reprodukív egészség és a nemi alapú erőszak területén továbbra is előnyben részesített beavatkozások jellegét illetően. Egyes ENSZ-ügynökségek és humanitárius szervezetek például, ahelyett, hogy az egészségügyi

dolgozók, állami hatóságok, rendőrségi tisztviselők és egyéb igazságszolgáltatási szereplők képzését és készségfejlesztését részesítené előnyben, továbbra is kapacitásnövelő kezdeményezésekre és a helyi civil szervezetek képzésére összpontosítja erőfeszítéseit. A menekültek kiszolgálására összpontosítás, elszigetelten a helyi lakosságok szükségleteit is kielégítő beavatkozásoktól, szintén jelentős kétségek forrása volt, mely középtávon visszafelé sülni lehet. Az interjúalanyok ismételten hangsúlyozták, hogy a meglévő struktúrákat potenciálisan gyengítő és párhuzamos rendszerek kialakulásához vezető rövidtávú prioritások helyett rendszerszintű és strukturális megoldásokra van szükség, melyek hosszú távon megerősítenék a nemzeti egészségügyi rendszereket és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos infrastruktúrát.

Átláthatóság hiányosságai: Számos interjúalany aggodalmának adott hangot az ENSZ-ügynökségek által az SRHR, nemi alapú erőszak, női jogok és LMBTQ+ jogok területein tevékenykedő nemzeti civil szervezetek felé tanúsított átláthatóság szintjeit illetően. Hangsúlyozták, hogy az ENSZ-ügynökségek szerepükből, küldetésükből és a nemzeti kormányokkal való kapcsolataikból kifolyólag különleges és kivételes helyzetben vannak. Általánosságban nem érezték úgy, hogy az ENSZ-ügynökségek készségesek lettek volna részleteket

elárulni prioritásaikról az egyes országokban és a nemzeti kormányokkal folytatott együttműködésük szintjéről. Az információcsere nem kétirányú. Ez aláaknázza a bizalmat és a partneri kapcsolatot, és különös veszélyeket hordoz magában a nehéz és ellenséges környezetekben tevékenykedő nemzeti civil szervezetekre és emberi jogi aktivistákra nézve.

Politikai akarat: Az interjúalanyok kifejtették, hogy kezdetben azt várták, hogy az ENSZ-ügynökségek konstruktív együttműködést fognak kialakítani a nemzeti kormányokkal a menekülthelyzetre adott hatékony válasz biztosításához kezelendő összes kérdésben. Idővel azonban rendszeresen azt tapasztalták, hogy az ENSZ-ügynökségek vonakodtak felvetni az állam képviselőinek a bonyolultnak vagy érzékenynek tartott, a szexuális és reprodukatív egészséggel és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos témákat. Bár az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy az ENSZ-ügynökségek sok dolgozója fontos egyéni erőfeszítéseket tett, csalódottságukat fejezték ki az intézmények vonakodása miatt, hogy összetett problémákkal is foglalkozzanak, magasabb politikai szinteken.

„Próbálnak átfogó képet kapni, mindenkitől információt gyűjteni. Óriási probléma volt számunkra, hogy bár ők gyűjtötték az adatokat, és nagyjából tudták, mi történik az érintettekkel, ezeket az adatokat nem adták tovább a megvalósító civil szervezeteknek. És ez problémát jelent, a mai napig tartó problémát.”

Andrada Cilibiu, FILIA Központ, Románia

„Nem tápláltam illúziókat; tudjuk, milyen nehézkes intézmény az ENSZ, [de] a segély lehetett volna célzottabb, és próbálkozhattak volna keményebben. Nagyobb diplomáciai támogatást vártam, abban az értelemben, hogy valaki nagyobb nyomást gyakorolhatna a kormányunkra, hogy teljesítse emberi jogi kötelezettségeit.”

Adriana Mesochoritsová, Freedom of Choice, Szlovákia

„Szerintem botrányos, hogy ragaszkodnunk kellett...hogyan ezeken a megbeszéléseken legyen lengyel tolmácsolás. Ez alap. Ha idejövök az országba egy humanitárius krízist kezelni, szükségem van emberekre, akik beszélnek a nyelvet. Ez elengedhetetlen.”

Joanna Piotrowska, Feminoteka Alapítvány,
Lengyelország

Photo credit: Silvan Bachmann

„Az Európai Unió vagyunk, és globális szemszögből nézve tudnunk kellene kezelni a helyzetet... mint kiderült, nem tudjuk: a világ leggazdagabb tömbje a valóságban nem képes egyedül megbirkózni milliók érkezésével.”

Zuzana Številová, korábbi Liga-tag for Human Rights, Szlovákia

Ajánlások az Európai Unió számára

- Adjon ki operatív iránymutatásokat az átmeneti védelemről szóló irányelv 13.2 és 13.4 cikkeinek végrehajtásához a „sürgősségi ellátás”, „betegségek alapvető kezelése” és a szexuális erőszak áldozatai számára biztosítandó „orvosi és egyéb segítségnyújtás” konkrét formáinak tartalmáról.
- Vizsgálja felül az EU menekültügyi helyzetekre vonatkozó stratégiáit, terveit és programjait, biztosítva az erőteljes összpontosítást a nemek közötti egyenlőségre és az interszekcionális megkülönböztetésre vonatkozóan az EU válaszában.
- Tegyen közzé egyértelmű információkat a nemzeti nyelveken, továbbá angolul, oroszul és ukránul az egyes érintett tagállamokban a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz való jogosultságokról és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatban elérhető szolgáltatásokról. Alakítson ki partneri kapcsolatokat az EU-n belüli ukrán önkéntes hálózatokkal az információk hatékony terjesztéséhez.
- Alakítson ki online képzési programokat az EU-ban tartózkodó és nemzeti nyelveken vagy angolul már készségekkel rendelkező ukrán menekültek számára az alapvető tolmácsolási, fordítási és szerkesztési készségek megszerzéséhez.
- Támogassa az egészségügyi dolgozók és más kulcsfontosságú szereplők képzési szemináriumainak szervezését a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás jó gyakorlatainak cseréjéhez és terjesztéséhez szerte az EU-ban, és fordítsa le a WHO vonatkozó iránymutatásait a nemzeti nyelvekre.
- Gyorsítsa fel a nőkkel szembeni, illetve a családon belüli erőszak elleni küzdelemről szóló irányelv elfogadását, és biztosítsa, hogy az erős garanciákat tartalmazzon a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésről.
- Végezze el a bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló irányelv felülvizsgálatát, és erősítse meg annak a nemi alapú bűncselekmények áldozatainak releváns orvosi ellátáshoz való hozzáférésére vonatkozó rendelkezéseit.
- Fogadjon el átfogó EU-s stratégiát az EU-n belüli civil szervezetekkel és emberi jogi aktivistákkal kapcsolatban, és alakítson ki korai előrejelző mechanizmust a fenyegetések gyors azonosításához.
- Álljon ki a nemek közti egyenlőség, a szexuális és reprodukív egészség és jogok és a nemi alapú erőszak területein tevékenykedő civil szervezetek és emberi jogi aktivisták mellett. Támogassa a tagállamokat a gyűlöletbeszéd és az emberi jogi aktivisták elleni fizikai erőszak kezelésében.
- Biztosítsa, hogy az EU által nyújtott humanitárius segítségnyújtási finanszírozás és egyéb pénzügyi támogatás a közegészségügyi rendszerek hosszú távú, strukturális problémáit helyezi előtérbe, és támogatja a minőségi szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás nyújtását.
- Biztosítsa, hogy az EU finanszírozási forrásai foglalkoznak a nemek közti egyenlőség, szexuális és reprodukív egészség és jogok, nemi alapú erőszak, roma jogok és LMBTQ+ jogok területein az EU-ban tevékenykedő civil szervezetek és emberi jogi aktivisták szükségleteivel.

Photo credit: Zbigniew Jankowski

Ajánlások a humanitárius szereplők és adományozók számára

HUMANITÁRIUS SZEREPLŐK

- Garantálják, hogy a Közép- és Kelet-Európában az SRHR, nemi alapú erőszak, roma jogok és LMBTQ+ jogok területein tevékenykedő nemzeti civil szervezetekkel folytatott partneri kapcsolatokat felhasználják és bővítik azok szakértelmét és meglévő prioritásait.
- Sürgősen folytassanak jelentőségteljes és átlátható konzultációt ezekkel a nemzeti civil szervezetekkel, és gondoskodjanak róla, hogy a jövőbeli segítségnyújtás megtervezését és a döntéshozatalt az eredmények formálják.
- Tegyenek konkrét lépéseket annak biztosítására, hogy a humanitárius segítségnyújtó erőfeszítések ne hárítsák át az államok mulasztásait a nemzeti civil szervezetekre. Biztosítsák, hogy a civil szervezetekkel és emberi jogi aktivistákkal kapcsolatban alkalmazva van a „ne árts” elve.
- Biztosítsák, hogy az intézkedési tervek és a politikai részvétel a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátást és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokat igénylő ukrainai menekültek előtt álló összes rendszerszintű és strukturális akadályra kitérnek. Ne riadjanak el az érzékenyebbnek tartott problémáktól.
- Alakítsanak ki mechanizmusokat, melyek biztosítják, hogy az EGK-n belüli civil szervezetek finanszírozása során az ENSZ-ügynökségek és nemzetközi nem kormányzati szervezetek viselik a kockázatot és az adminisztráció és jelentéstétel terheit.
- Biztosítsanak jelentőségteljes és hatékony együttműködést a nemzetközi humanitárius szereplők között a nemzeti civil szervezetekkel való átfedések és ütköző igények megelőzésére. Gondoskodjanak a civil társadalom szakértelmének megfelelő díjazásáról.

ADOMÁNYOZÓK

- Alakítsanak ki finanszírozási forrásokat az SRHR, nemi alapú erőszak, megkülönböztetés, roma jogok és LMBTQ+ jogok területein az EGK-ban tevékenykedő nemzeti civil szervezetek számára.
- Biztosítsák, hogy a finanszírozás hosszú távú, fenntartható és rugalmas legyen, akár több éven át tartó támogatással. Biztosítsák, hogy a finanszírozás tiszteletben tartja a szervezetek prioritásait, és felhasználható a működési költségek és az érdekképviselő támogatására.
- Vizsgálják felül a finanszírozás módjait, hogy azok tiszteletben tartásuk a civil szervezetek munkamódszereit és az emberi jogi aktivisták átfogó biztonságát és jóllétét. Vizsgálják felül a jelentéstételi és adminisztratív előírásokat, figyelembe véve a kis és alulról szerveződő szervezetek kapacitását.
- Átvizsgálással biztosítsák, hogy SRHR-ellenes szervezetek ne kaphassanak finanszírozást.
- Alakítsanak ki finanszírozási forrásokat a civil szervezetek azon intézkedéseinek támogatására, melyek célja a nemek közti egyenlőséggel és a szexuális és reprodukív jogokkal szembeni ellenreakciók ellensúlyozása, beleértve az emberi jogi aktivizmust, érdekképviselőt és koalícióépítést érintő stratégiákat.
- Egyeztessenek a többi adományozóval a stratégiák ismétlődésének elkerülésére és a támogatottak közötti verseny enyhítésére.

Ajánlások Magyarország kormánya számára

TÁJÉKOZTATÁS ÉS KÖLTSÉG

- Rövid időn belül adjon ki egyértelmű nyilvános tájékoztatást a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra való jogosultságokról és ezen ellátás elérésének módjáról, valamint a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokról. A tájékoztatót magyar, ukrán, orosz, roma és angol nyelven kell kiadni, és prominensen kell terjeszteni. Az írástudatlanság kihívásainak leküzdésére a tájékoztató anyagok infografikákat és képeket is tartalmazzanak.
- Adjon ki szakpolitikai dokumentumokat, melyek világosan ismertetik a menekültek és az átmeneti védelmet élvezők által térítésmentesen igénybe vehető és megtérített szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás formáit.
- Sürgősen növelje a kulcsfontosságú szexuális és reprodukív egészségügyi ellátási környezetekben rendelkezésre álló ukrán, orosz és angol tolmácsok számát, és biztosítsa, hogy az illetők rendelkezzenek a traumatudatos támogatás segítéséhez szükséges tudással és készségekkel és kövessék a szakma etikai iránymutatásait, továbbá azt, hogy női tolmácsok is rendelkezésre álljanak.

ERŐSZAK

- Ratifikálja az Isztambuli Egyezményt, és országszerte erősítse meg a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos szolgáltatásokat, többek között átfogó stratégia elfogadásával a nemi alapú erőszak megelőzéséről, továbbá állítson fel orvosi ellátást, minőségi igazságügyi vizsgálatokat és képzett szakemberek által nyújtott trauma támogatást kínáló krízisközpontokat a nemi vagy szexuális erőszak áldozatai számára.

- Biztosítson rendszeres képzést az áldozatokkal foglalkozó szakembereknek a szexuális és nemi alapú erőszak felismeréséről és kezeléséről.
- Növelje a menekültek rendelkezésére álló lakhatási opciók és közösségi menedékek számát, különösen a nemi alapú erőszak áldozatait szolgáló védett helyekét. Biztosítson megfelelő képzést és készségeket ezen központok személyzete számára, hogy felismerjék és támogatni tudják a nemi alapú erőszak áldozatait.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

- Azonnal engedélyezze az abortusztabletták használatát Magyarországon, és országszerte biztosítsa a gyógyszeres terhességmegszakítás elérhetőségét.
- Törölje el az abortusz előtti elfogult kötelező tanácsadásra vonatkozó előírásokat, a kötelező 3 napos várakozási időszakot és a kötelező ultrahangos vizsgálat előírását.
- Vizsgálja felül az előírásokat, lehetővé téve a sürgősségi fogamzásgátlók vény nélküli értékesítését gyógyszertárakban, és terjessze ki a nemzeti egészségbiztosítási rendszereket a modern fogamzásgátlásra.
- Reformálja a harmadik fél általi jóváhagyás követelményét a serdülők szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz való hozzáférése kapcsán, a szexuális beleegyezési korhatárnak megfelelően.
- Sürgesse az érintett szakmai szerveket, hogy dolgozzanak ki útmutatásokat a klinikai gyakorlathoz, vagy vizsgálják azokat

felül, a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás teljes terén, és biztosítsák azok végrehajtását.

- Növelje a közegészségügyi és szociális intézmények pénzügyi és humán kapacitását, hogy egyéni igényeken és emberi jogokon alapuló, összetett pszichoszociális támogatást tudjanak nyújtani menekülteknek.

ÁLTALÁNOS

- Biztosítson egyszerű és világos szabályokat és adminisztratív eljárásokat az Ukrajnából elmenekült szülők Magyarországon született gyermekei születési anyakönyvének kiállításáról.
- Gondoskodjon az Egészségügyi Törvény teljes körű és hatékony végrehajtásáról és betartásáról, különösen a tájékoztatáson alapuló beleegyezés tiszteletben tartását, a kapcsolat jogát és a tiszteletteljes kezelést és ellátást illetően.
- Alakítson ki hatékony visszajelzési rendszert, melyen keresztül a menekültek és más kirekesztett csoportok visszajelzést adhatnak vagy feljelentést tehetnek szexuális és reprodukív jogok megsértése esetén.
- Ne hagyjon jóvá visszalépést jelentő jogalkotási és szakpolitikai intézkedéseket, melyek visszavetnék a szexuális és reprodukív egészséget és jogokat, és tartózkodjon az olyan kezdeményezésektől, melyek megbélyegzik és becsmérlik a nem fogalmát a politika, az oktatás és a társadalom köreiben.

„Jöttek menekültek Kárpátaljáról, többnyire roma származásúak, és ahogy a nagy szervezetek kezelték őket...

Tisztán éreztem a cigányok felé irányuló rasszizmust, és minket is elzavartak... azt kérdezték, ‘miért hoztátok ide a cigányaitokat?’ Borzasztó nehéz volt, hogy megszégyenítenek azért, mert próbálunk segíteni. El akartak zavarni minket.”

Lyuba*, magyarországi roma emberi jogi aktivista

Ajánlások Lengyelország kormánya számára

TÁJÉKOZTATÁS ÉS KÖLTSÉG

- Adjon ki nyilvános tájékoztató anyagokat a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra való jogosultságokról és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatosan elérhető támogató szolgáltatásokról lengyelül, ukránul, oroszul és angolul, és terjessze ezeket prominensen és széles körben.
- Terjesszen szabályokat, melyek világosan ismertetik az ukrainai menekültek által térítésmentesen igénybe vehető, megtérített szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás formáit.
- Biztosítsa a nemzeti egészségbiztosításra való jogosultságot minden Lengyelországban élő ukránnak, beleértve azokat, akik már Ukrajna teljes inváziója előtt ott éltek, és most nem tudnak biztonságban hazatérni.
- Sürgősen növelje a kulcsfontosságú szexuális és reprodukív egészségügyi ellátási környezetekben rendelkezésre álló ukrán, orosz és angol tolmácsok számát.

ERŐSZAK

- Határozzon meg eljárásokat a nemi erőszak klinikai kezelésére a WHO iránymutatásainak megfelelően, és terjessze azokat széles körben.
- Fogadjon el átfogó stratégiát a nemi alapú erőszak megelőzéséről.
- Állítson fel orvosi ellátást és képzett szakemberek által nyújtott traumatámogatást kínáló központokat a szexuális erőszak áldozatainak számára.

- Képezze ki az érintett egészségügyi és igazságszolgáltatási szakembereket, valamint tolmácsokat, a szexuális és nemi alapú erőszakra adott hatékony és helyes válaszokról.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

- Törölje el a követelményeket, melyek előírják, hogy a nemi erőszak áldozatainak ügyészi igazolást kell beszerezniük, mielőtt abortuszon eshetnének át.
- Adjon ki egyértelmű iránymutatást az egészségügyi szolgáltatók és kórházak számára a legális abortuszellátáshoz való hozzáférés követelményeiről és folyamatáról.
- Legalizálja a nem orvosilag indokolt abortuszt, és helyezze hatályon kívül az abortuszellátásban való segítségnyújtást büntető rendelkezéseket.
- A reform megvalósításáig vezessen be moratóriumot az abortuszban való segítségnyújtással kapcsolatos bűncselekmények miatt indított büntetőeljárásokra.
- Hozzon hatékony szabályozási, felügyeleti és végrehajtási intézkedéseket, melyek biztosítják, hogy a legális abortuszellátáshoz való hozzáférés nincs hátráltatva vagy szabotálva a gyakorlatban.
- Ne hozzon visszalépést jelentő jogi és szakpolitikai intézkedéseket, melyek célja az abortuszhoz való hozzáférés korlátozása.
- Állítson fel engedélyezési szabályokat, melyek lehetővé teszik a sürgősségi fogamzásgátlás vény nélküli értékesítését

gyógyszertárakban, és garantálja, hogy a nemzeti egészségbiztosítás fedezi a modern fogamzásgátlást.

- Alakítson ki hatékony eljárásokat, melyek biztosítják, hogy az egyedül utazó serdülők szülő vagy gyám hozzájárulása nélkül is részesülhessenek szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátásban.

ÁLTALÁNÁS

- Felügyeleti és végrehajtási intézkedésekkel biztosítsa, hogy a kirekesztett és kiszolgáltatott csoportokba tartozó menekültek ne legyenek kitéve a megkülönböztetés interszekcionális formáinak.
- Ismerje el a civil szervezetek és emberi jogi aktivisták kritikus szerepét és szakértelmét, mint kulcsfontosságú partnereket az emberi jogok védelmében, a megkülönböztetés megszüntetésében, és a szexuális és reprodukatív egészségügyi ellátás és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatások nyújtásában, és folytasson velük rendszeres konzultatív jellegű párbeszédet.
- Fogadjon el Nemzeti Cselekvési Tervet a nők békéjéről és biztonságáról szóló 1325 ENSZ biztonsági tanácsi határozat végrehajtásáról, civil szervezetekkel együttműködve.

„Nem számít, hogy menekültek vagyunk, vagy migránsok, vagy lengyel nők. Egyforma jogokra van szükségünk, ennyi az egész. Talán ez a legfontosabb: csak annyi, hogy a hatóságok engedjenek minket dönteni saját életünkről és egészségünkről.”

Maria* Ukrajnából, jelenleg Lengyelországban él és egy ukrán civil szervezetnél dolgozik

Ajánlások Románia kormánya számára

TÁJÉKOZTATÁS ÉS KÖLTSÉG

- Frissítse a visszatérítési szabályokat, hogy azok megfelelően díjazzák az egészségügyi szakembereket a betegellátásért és adminisztrációért, ezzel ösztönözve őket, hogy kezeljék és betegként regisztrálják a menekülteket.
- Sürgősen növelje a kulcsfontosságú szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátási környezetekben rendelkezésre álló ukrán, orosz, roma és angol tolmácsok számát.
- Biztosítsa, hogy a közegészségügyi létesítményekben könnyen elérhetők legyenek pontos és tényeken alapuló információk az abortuszról és a fogamzásgátlásról, legalább románul, ukránul és angolul. Hozzon intézkedéseket az abortuszellátással és a fogamzásgátlással kapcsolatos félrevezető/hamis információk terjesztésének kezelésére és büntetésére.

ERŐSZAK

- Biztosítsa a nemi erőszak áldozatait szolgáló összes krízisközpont jogi alapjait és sztenderd műveleti eljárásait.
- Alakítson ki speciális, dedikált forrásokat a nemi erőszak és a szexuális erőszak egyéb formáinak klinikai kezelésére. Kezdeményezzen nyilvános tájékoztató kampányokat és egyéb intézkedéseket a tudatosság széles körű növelésére ezekről a szolgáltatásokról.
- Fenntartható finanszírozással támogassa ezeket a szolgáltatásokat és központokat.
- Biztosítsa az érintett szakemberek rendszeres képzését a szexuális és nemi alapú erőszakról.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

- Dolgozzon ki és terjesszen klinikai gyakorlati útmutatásokat a szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátáshoz, beleértve az anyák ellátását a szülés és a terhesség gondozás során, a WHO iránymutatásainak megfelelően.
- Használja a Bababarát Kórház kezdeményezést a szülészeti- és gyermekkorházak akkreditálásának minimális minőségi sztenderdjeként.
- Hozzon reformokat, melyek lehetővé teszik, hogy szülésznők a szexuális és reprodukzív egészségügyi ellátás szolgáltatásainak széles körét nyújthassák, beleértve a szülés előtti, alatti és utáni ellátást.
- Szüntesse meg az intézményes rasszizmust és a kapcsolódó gyakorlatokat az egészségügyi létesítményekben, pl. szülészeti klinikákon, a rasszizmus és a transzfóbia elleni zéró tolerancia szabályok hozatalával.
- Tegye elérhetővé a gyógyszeres terhességmegszakítást, távgyógyászati szolgáltatásokon keresztül országszerte is.
- Biztosítsa az alanyi jogon való hozzáférést az abortuszellátáshoz, beleértve a nem orvosilag indokolt abortuszhoz, a nemzeti egészségbiztosítás részeként.
- Biztosítson kellő számú képzett szolgáltatót Románia-szerte, és biztosítsa, hogy az abortuszellátás minden szülészeti klinikán elérhető. Hatékony intézkedésekkel biztosítsa, hogy az ellátást lelkiismereti alapon megtagadó egészségügyi szakemberek a gyakorlatban nem késleltetik vagy aknázzák alá az abortuszellátáshoz való hozzáférést.

- A képzési tantervek ellenőrzésével biztosítsa, hogy az orvostanhallgatók tényeken alapuló képzésben részesüljenek az abortuszról.
- Biztosítson megfelelő és elérhető adatgyűjtési, felügyeleti és jelentéstételi eljárásokat a köz- és magánegészségügyi intézményekben elvégzett abortuszok számát illetően.
- Biztosítsa, hogy az ártámogatási rendszerek alanyi jogon biztosítják a modern fogamzásgátlást, és hogy az Egészségügyi Minisztérium programjai és/vagy a nemzeti egészségbiztosítás fedezik a sürgősségi fogamzásgátlást.
- Juttassa érvényre megfelelően a törvényeket, és tegye lehetővé, hogy 16 év feletti serdülők szülő vagy gyám hozzájárulása nélkül is részesülhessenek szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásban.

ÁLTALÁNOS

- Biztosítsa, hogy történik konzultáció a szexuális és reprodukív egészség és jogok, nemi alapú erőszak, roma jogok és LMBTQ+ jogok területein tevékenykedő nemzeti civil szervezetekkel, és ne javasoljon vagy támogasson visszalépést jelentő jogalkotási és szakpolitikai intézkedéseket, melyek visszavetnék a támogatást és a jogosultságokat ezeken a területeken.
- Alakítson ki partneri kapcsolatokat, vagy erősítse meg ezeket a romániai ukrán szervezetekkel, önkéntes hálózatokkal és informális támogató csoportokkal, és kérje ki véleményüket és útmutatásukat az ukrainai menekülteket érintő politikáról és az információk hatékony terjesztéséről.
- Fogadjon el módosított/új Nemzeti Cselekvési Tervet a nők békéjéről és biztonságáról szóló 1325 ENSZ biztonsági tanácsi határozat végrehajtásáról, civil szervezetekkel együttműködve.

Photo credit: Vlad Ispas

Ajánlások Szlovákia kormánya számára

TÁJÉKOZTATÁS ÉS KÖLTSÉG

- Terjesszen szabályokat, melyek világosan ismertetik az ukrajnai menekültek által jelenleg térítésmentesen igénybe vehető, megtérített szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás formáit.
- Folytassa a térítési szabályok frissítésére irányuló erőfeszítéseket, hogy azok megfelelően díjazzák az egészségügyi szakembereket a betegellátásért és adminisztrációért, ezzel ösztönözve őket, hogy kezeljék és betegként regisztrálják a menekülteket.
- Sürgősen növelje a kulcsfontosságú szexuális és reprodukív egészségügyi ellátási környezetekben rendelkezésre álló ukrán, orosz, roma és angol tolmácsok számát.
- Rövid időn belül adjon ki és terjesszen nyilvános tájékoztató anyagokat a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra való jogosultságokról és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatosan elérhető támogató szolgáltatásokról szlovák, ukrán, orosz és angol nyelven. Az anyagoknak azokról a szlovákiai egészségügyi létesítményekről is tartalmazniuk kell információkat, ahol elérhető az abortusz és más szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás.

ERŐSZAK

- Terjessze széles körben az egészségügyi létesítményeknek és szakembereknek a nemi erőszak és a szexuális erőszak egyéb formáinak klinikai kezelésére vonatkozó gyakorlati útmutatásokat.
- Növelje a képzett és a szexuális erőszak áldozatainak megfelelő ellátást és támogatást nyújtani képes egészségügyi

dolgozók, pszichológusok és terapeuták, szociális dolgozók, rendőrtisztviselők és tolmácsok számát.

- Mobilizáljon fenntartható finanszírozást a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos állami és civil támogató szolgáltatások számára országszerte.
- Ratifikálja az Európai Bizottság Egyezményét a nőekkel szembeni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és az azzal szembeni fellépésről.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

- Tegye elérhetővé a gyógyszeres terhességmegszakítást, telegyógyászati szolgáltatásokon keresztül is.
- Biztosítsa az alanyi jogon való hozzáférést a legális abortuszhoz, beleértve a nem orvosilag indokolt abortuszt, a nemzeti egészségbiztosítás részeként.
- Biztosítson kellő számú képzett abortuszellátót országszerte, és biztosítsa, hogy az ellátást lelkiismereti alapon megtagadó egészségügyi szakemberek a gyakorlatban ne akadályozzák a hozzáférést az abortuszellátáshoz és más egészségügyi ellátáshoz.
- Törölje el a kötelező várakozási időszakokat, elfogult tájékoztatási követelményeket és a harmadik fél általi jóváhagyás követelményét.
- Ne hozzon visszalépést jelentő jogi és szakpolitikai intézkedéseket, melyek célja az abortuszhoz való hozzáférés korlátozása.

- Alakítson ki klinikai útmutatást és képzési programokat a minőségi egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítására transznemű menekültek számára.
- Törölje el a fogamzásgátlási költségek megtérítésének jogi tilalmát, és biztosítsa az alanyi jogon való hozzáférést a modern fogamzásgátlás teljes kínálatához, beleértve a sürgősségi fogamzásgátlást, a nemzeti egészségbiztosítás részeként.
- Gyakorlati intézkedésekkel tegye lehetővé, hogy egyedül utazó serdülő menekültek a szülő vagy gyám tájékoztatása vagy hozzájárulása nélkül is részesülhessenek szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásban.

ÁLTALÁNOS

- Helyezze hatályon kívül a nemi beállítottság vagy azonosság, faj, etnikum vagy egyéb tiltott alap alapján diszkrimináló törvényeket és szabályokat, és felügyeleti és végrehajtási intézkedésekkel biztosítsa, hogy a kirekesztett és kiszolgáltatott csoportokba tartozó menekültek ne legyenek kitéve a megkülönböztetés interszekcionális formáinak.
- Ismerje el a civil szervezetek és emberi jogi aktivisták kritikus szerepét és szakértelmét, mint kulcsfontosságú partnereket az emberi jogok védelmében, a megkülönböztetés megszüntetésében, és a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátás és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatások nyújtásában, és folytasson velük rendszeres konzultatív jellegű párbeszédet a releváns törvényekről, szakpolitikákról és programokról.
- Alakítson ki partneri kapcsolatokat, vagy erősítse meg ezeket az ukrán szervezetekkel, és kérje ki véleményüket és útmutatásukat az ukrain menekülteket érintő politikáról és szabályokról.
- Fogadjon el Nemzeti Cselekvési Tervet a nők békéjéről és biztonságáról szóló 1325 ENSZ biztonsági tanácsi határozat végrehajtásáról, a női jogok és a szexuális és reprodukív egészség és jogok területein tevékenykedő civil szervezetekkel együttműködve.

Photo credit: Wiola Wiaderek

Szervezeteink

Speciálisan a női jogok, emberi jogok, szexuális és reprodukív egészség és jogok (SRHR) és a nemi alapú erőszak (GBV) területein Magyarországon, Romániában, Lengyelországban, Szlovákiában, Európa-szerte és nemzetközileg tevékenykedő szervezetek vagyunk. Tagjaink:

- A.L.E.G. (Románia)
- Center for Reproductive Rights (nemzetközi)
- EMMA Egyesület (Magyarország)
- E-Romnja (Románia)
- FEDERA Női és Családtervezési Alapítvány (Lengyelország)
- Feminoteka Alapítvány (Lengyelország)
- Freedom of Choice (Szlovákia)
- FILIA Center (Románia)
- Független Szülésznök Szövetsége (Románia).

Évtizedek óta azon dolgozunk, hogy előremozdítsuk az SRHR, GBV, és női jogokat, emberi jogokat és a civil társadalmat Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában. Szolgáltatásokat, információkat és közvetlen segítséget nyújtunk az egészségügyi ellátást, menedéket és pszichoszociális támogatást igénylő menekülteknek. Pereskedünk, valamint dokumentálást és tényfeltárást végzünk, hogy felfedjük és azonosítsuk az emberi jogok megsértésének eseteit. Oktatjuk a társadalmat és fokozzuk tudatosságukat a jogok, jogosultságok és aggályok kapcsán. Lobbitevékenységet folytatunk a politikai döntéshozók előtt a változás iránti szükség és a hatékony válaszok kapcsán.

2022 júniusában egy kollektív kezdeményezésbe fogtunk az orosz inváziót követően Ukrajnából elmenekülők SRHR szükségleteinek kielégítésére és az emberi jogi aktivisták és civil szervezetek előtt álló kihívások leküzdésére. Kezdeményezésünknek hat pillére van:

Szolgáltatások és támogatás: Számos szervezetünk közvetlenül azoknak az ukrainai háború elől menekülő nőknek és lányoknak nyújt szolgáltatásokat, támogatást és segítséget, akiknek szexuális és reprodukív egészségügyi ellátásra, pszichoszociális támogatásra vagy a segítségnyújtás más formáira van szüksége.

Dokumentálás és tényfeltárás: Közös dokumentáltuk a menekültek által a minőségi szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés kapcsán tapasztalt akadályokat. Ezen felül különböző kihívásokat is dokumentáltunk, melyekkel a civil szervezetek és emberi jogi aktivisták néznek szembe.

Érdekképviselés és a tudatosság növelése: Azon dolgozunk, hogy a nemzeti kormányok, az Európai Unió, az Egyesült Nemzetek Szervezete és az adományozók kiemelt szerepet adjanak az SRHR és GBV témaköreinek humanitárius, illetve a menekülthelyzetre adott válaszukban, és intézkedjenek a rendszerszintű és strukturális akadályok és hiányosságok rendezésére.

Áldozatközpontú elszámoltathatóság és igazságügy: Miközben az igazságügyi és elszámoltatási mechanizmusok a nemzetközi jog súlyos megsértésének eseteit vizsgálják Ukrajnában, törekszünk biztosítani azt, hogy szenteljenek fokozott figyelmet az érintettek SRHR szükségleteinek.

Reagálás a regresszió veszélyére: Az invázió következményei új pályára állították a nemek közti egyenlőséget és az SRHR-t Európa színterében és mindennapjaiban. Azon dolgozunk, hogy erős stratégiákat kidolgozva megakadályozzuk a visszafejlődést, és kihasználjuk a lehetőségeket a fejlődésre.

Emberi jogi aktivisták: Azon dolgozunk, hogy biztosítsuk, hogy az SRHR és GBV területein az Európai Unióban és a szélesebb közép- és kelet-európai régióban tevékenykedő emberi jogi aktivistákat és civil szervezeteket ne hallgattassák el, büntessék, fenyegezzék vagy zaklassák az általuk végzett létfontosságú munka miatt.

Tényfeltárás módszertana

Az itt ismertetett megállapítások több mint 80 félig strukturált mélyinterjún alapulnak, melyeket Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában készítettünk.

Források és időtáv: Az interjúalanyok között voltak ukrainai menekültek és önkéntesek, szakértők, valamint az ukrainai háború elől menekülők SRHR, GBV és általános humanitárius támogatásának erőfeszítéseiben részt vevő szervezetek képviselői. Az interjúk 2022 júliusa és 2023 áprilisa között zajlottak.

Tematikus és földrajzi fókusz: Az interjúk Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában vizsgálták az ukrainai menekültek előtt álló kihívásokat a szexuális és reprodukív egészségügyi ellátáshoz és a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés kapcsán. Egyes interjúk az SRHR és GBV területein tevékenykedő civil szervezetek és emberi jogi aktivisták előtt álló kihívásokat is vizsgáltak.

Korlátozott hatókör: Ez a projekt az ukrainai menekültek helyzetére összpontosított Magyarországon, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában, és nem vizsgálta a más országokból származó menekültekkel vagy útiokmányokkal nem rendelkező migránsokkal szemben elkövetett súlyos emberi jogsértéseket. Az interjúk szintén nem vizsgálták átfogóan a különösen kirekesztett vagy kiszolgáltatott csoportok problémáit és a velük szemben elkövetett emberi jogsértéseket.

Idézetek és személyek azonosítása: E kiadvány témaköreit az interjúalanyoktól származó számos idézet illusztrálja. A szakértők és a szervezetek képviselőinek többsége valódi nevén kívánt szerepelni. A meginterjúvott menekültek és egyes, magukat azonosítani nem kívánó emberi jogi aktivisták magánéletének és biztonságának védelme érdekében álneveket használtunk.

Dokumentációs csapatok: Az interjúkat az egyes országokból származó, és szervezetünkkel és nevünkben dolgozó nemzeti szakértők csapata készítette: Magyarországon Kupcsok Julianna; Lengyelországban Urszula Grycuk és Aleksandra Solik; Romániában Irina Costache és Ioana Popa; Szlovákiában pedig Petra Polonská és Martina Zboroňová.

Együttműködés: Kollektív és közös kezdeményezésről lévén szó, a kezdeti megállapításokat és eredményeket az összes országos csapat és szervezet között megosztottuk. A megállapítások megvitatásához és elemzéséhez a kollektív jelentéstételre 2023 márciusában került sor Budapesten.

Interjúk eszközei: Minden egyes interjúalannal félig strukturált mélyinterjút készítettünk. Az interjúk irányításához előre összeállított kérdéseket használtunk.

Tájékoztatáson alapuló jóváhagyás eljárásai: Az interjúkban való részvétel teljesen önkéntes volt, és minden egyes interjúra az interjúalany teljes körű tájékoztatásán alapuló jóváhagyásával került sor, a vonatkozó nemzeti törvénynek és az EU magánélet- és adatvédelmi előírásainak megfelelően.

Etikai előírások: Azt biztosítandó, hogy az interjúk és a tájékoztatáson alapuló jóváhagyás eljárásai megfeleljenek a legszigorúbb etikai előírásoknak, két szakértő etikai felülvizsgálatot végzett, a tájékoztatáson alapuló jóváhagyás tervezett eljárásait és a tervezett interjúkérdéseket a legjobb gyakorlatokhoz viszonyítva értékelve. A szakértők Dr Deirdre Duffy (Lancaster University) és Dr Joanna Mishtal (University of Central Florida) voltak.

Center for Reproductive Rights

16, Rue du Mont-Blanc

1201 Geneva

Switzerland

+41 22 552 16 90

www.reproductiverights.org

Geneva@reprorights.org